

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

JURK består av kvinnelige jus studenter.
JURK gir råd og veiledning til kvinner
over hele landet
JURK behandler alle typer juridiske problemer

ÅRSRAPPORT
1986

UTARBEIDET AV HANNE BØRING
OG KRISTIN CORDT-HANSEN

ALLE
RÅD ER GRATIS

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

JURK består av kvinnelige jus studenter.
JURK gir råd og veiledning til kvinner
over hele landet
JURK behandler alle typer juridiske problemer

ÅRSRAPPORT
1986

UTARBEIDET AV HANNE BØRING
OG KRISTIN CORDT-HANSEN

ALLE
RÅD ER GRATIS

INNHOLDSFORTEGNELSE

	<u>Side:</u>
I. PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER	1
Formål	2
Organisasjon	3
Tilholdssted	5
Hvorfor årsrapport?	5
Oversikt over medarbeidere i perioden	6
II. FINANSIERINGEN	6
1. Oslo kommune	6
2. Akershus fylkeskommune	7
3. Andre fylker	7
4. Likestillingskomiteen i Oslo kommune	7
5. Justisdepartementet	7
6. Annen økonomisk støtte	7
Problemer med finansieringen	7
Årsregnskap 1986	9
III. ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI	10
IV. SAKSMATERIALE OG METODE	11
Mønsterark	13
V. ANTALL SAKER	14
Saksinntak pr. måned	15
VI. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE	17
1. Bostedsfylke	17
2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK?	18
3. Statsborgerskap	19
4. Alder	20
5. Barn	21
6. Sivilstand	21
7. Yrke og forsørgelseskilde	22
8. Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?	23
9. Tidligere kontakt med rettshjelper	23

	<u>S</u>
VII. PROBLEMMOMRÅDENE	2
1. Oversikt	2
2. Arverett	2
3. Barnerett	2
4. Boligrett	2
5. Erstatningsrett	2
6. Familierett	2
7. Innvandrerkvinneres rettsstilling	3
8. Internasjonal privatrett	31
9. Rettshjelpsrett	31
10. Skifterett	32
11. Sosial- og trygderett	33
12. Strafferett	35
Registrerings skjema for mishandlingssaker	36
Statistikk på bakgrunn av mishandlingsskjema	37
13. Ugift samliv	41
VIII. PRINSIPIELT ARBEID	43
Generelt	43
Rettsorienteringsgruppen	43
Radiogruppen	45
PR-gruppen	47
Bredtveitgruppen	48
Økonomigruppen	53
Volds- og mishandlingsgruppen	53
Nøkkelregistreringsgruppen	58
Prinsipiell gruppe	59
Innvandrerkvinnegruppen	60
Ad hoc-gruppe for selvbestemt abort	62
Ad hoc-gruppen TIP TOE	63
Ad hoc-gruppen "MAKT"	64
IX. ANNEN VIRKSOMHET	66
X. VEDLEGG	69
Høringsuttalelse: "Ny fremmedlov - regler om ansvar for utgifter med videre, samt ytterlige plikter for transportselskapene".	
Høringsuttalelse: "Utkast til nye bestemmelser i påtaleinstruksen - kontrollutvalg for saker mot embets- og tjenestemenn i politiet og påtalemyndigheten."	
Høringsuttalelse: "NOU 1986:2 - Innstilling til ny ekteskapslov".	

ÅRSRAPPORT 1986

I. PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER.

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid mente de å se en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon, og at det skulle mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Gjennom arbeidet med JURKs saker, har dette inntrykket vist seg å være riktig.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Dette kan blant annet skyldes at man ikke forhindrer kvinneskimming utelukkende ved lovbestemmelser, og at menn gjennomgående sitter inne med mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av, det tradisjonelle rettshjelpsapparatet. Dette tror vi blant annet skyldes at kvinner først i de seneste tiår har tatt aktivt del i samfunnslivet.

JURK drives med dispensasjon fra advokatmonopolet, gitt av Justisdepartementet med hjemmel i Lov om fri rettshjelp § 2, 3. ledd.

Rådgivningen er gratis for alle som oppsøker oss. Med de stadig strammere rammene for fri rettshjelp er dette spesielt viktig. Rettshjelpen gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK oppsøkes av kvinner fra alle sosiale lag. De rådsøkende uttrykker selv at de foretrek-

ker kvinnelige saksbehandlere, fordi de føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon hos kvinnelige rettshjelpere enn hos mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift, jfr. lovens § 3, 3. ledd om likestillingsfremmende tiltak.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet, Oslo kommune og Akershus fylkeskommune. (Se nærmere om dette under FINANSIERING.)

FORMÅL.

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking, og bedre kvinners rettsstilling. I arbeidet for å oppnå dette ønsker vi å benytte vår kjennskap til lov- og regelverket, som juridiske studenter, til å yte råd og veiledning til kvinner.

Med grunnlag i formålet og JURKs utspring fra Kvinnesaksgruppa, oppfatter vi JURK som en del av kvinnebevegelsen. Derfor har vi en fast representant i Kvinnehusets høyeste organ, Husmøtet, og vi samarbeider med andre kvinneorganisasjoner. Dessuten leier vi kontorer på Kvinnehuset, hvor vi har vakter to ganger i uken.

JURKs virksomhet er delt:

- 1) Vi yter konkret rettshjelp til kvinner i rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den råd-søkendes interesser ut fra gjeldende rett.
- 2) Vi arbeider prinsipielt med det vi erfarer gjennom den konkrete rettshjelpen. Det prinsipielle arbeidet drives ut fra et kvinnepolitisk synspunkt. Det vil si at vi gjennom dette arbeidet ønsker å vurdere kvinners rettslige stilling etter gjeldende rett, og å komme med forslag til forbedringer der vi mener det er påkrevet, f.eks. ved å avgi høringsuttalelser til lovforslag.

Gjennom dette arbeidet prøver vi å avdekke kvinners spesielle rettshjelpsbehov. Kvinners spesielle rettshjelpsbehov skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertykningen, og kan også ha sitt grunnlag i kvinners biologi, som f.eks. i fødselsretten og derav sosial- og trygderetten. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinners spesielle rettshjelpsbehov. JURK kan her ha en viktig funksjon.

En viktig del av JURKs arbeid er forebyggende rettshjelp. Vi prøver så langt vi har ressurser og muligheter å informere kvinner før problemene oppstår. Dette gjøres blant annet ved at JURK gir rettsorientering til forskjellige foreninger og organisasjoner. Dessuten har vi publisert forskjellige brosjyrer om spesielle emner, boka "Kjenn din rett", leserinnlegg o.s.v.

ORGANISASJON.

FELLESMØTET.

JURK arbeider, som de fleste andre organisasjoner innenfor kvinnebevegelsen, etter prinsippet om flat struktur. Det vil kort sagt si at alle medarbeiderne har de samme rettigheter og plikter, og full medbestemmelsesrett.

JURKs høyeste organ er Fellesmøtet. Dette avholdes hver fjortende dag, og alle saker av viktighet for organisasjonen tas opp her. Alle medarbeiderne plikter å møte. Etter to ugyldige fravær, vil vedkommende medarbeider bli ekskludert.

ARBEIDSUTVALGET.

For mindre viktige saker som oppstår mellom hvert fellesmøte, og saker som trenger rask avgjørelse, har vi et arbeidsutvalg som møtes hver uke. Dette er også et koordinerings- og arbeidsfordelingsmøte. Arbeidsutvalget består av en saksbehandler fra hver saksbehandlergruppe. Dette går på omgang innen gruppen. De to daglige lederne er faste medlemmer av arbeidsutvalget.

SAKSBEHANDLERGRUPPENE.

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av fem til seks personer. I 1986 hadde vi fire grupper. Her diskuteres sakene som kommer inn, og svar til kvinnene eller eventuell annen assistanse må godkjennes. Gruppen blir derfor kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid en saksbehandler som er hovedansvarlig overfor den rådsøkende. Vi benytter oss av faglig ekspertise på Universitetet, i departementene og andre steder. Den kollektive arbeidsformen er både en følge av et rettssikkerhetssynspunkt, og et ønske om å arbeide slik. Vi innser de begrensninger som ligger i at vi stort sett er studenter, men mener dette kompenseres gjennom en slik arbeidsform.

Vi mottar sakene via brev, telefoner og ved at kvinnene oppsøker oss på våre vakter på Kvinnehuset. Kvinnehusvaktene er spesielt verdifulle. Det er lettere for oss å få alle de opplysningene vi trenger til saksbehandlingen, og det er viktig for saksbehandleren å oppleve den nærhet til problemene som følger av den direkte kontakten. Dessverre er det bare kvinner i Oslo-området som kan benytte seg av tilbudet på Kvinnehuset. Vi ønsker å nå så langt utover landet som mulig, og vi håper derfor at våre PR-fremstøt kan bidra til at flere kvinner skriver til oss. Vi håper dessuten at boken "Kjenn din rett", kan bidra til å avhjelpe noe av det rettshjelpsbehovet kvinner vi ellers ikke når, har.

TVERRGRUPPENE.

I tillegg til saksbehandlergruppene har vi "tverrgrupper". Navnet kommer av at de personmessig er sammensatt på tvers av saksbehandlergruppene. Disse gruppene står for det prinsipielle arbeidet.

DAGLIGE LEDERE.

Hvert semester velger Fellesmøtet en daglig leder som blir ansatt for et år om gangen, slik at det hele tiden er to daglige ledere som jobber sammen. Disse tar seg av den daglige driften av organisasjonen og er økonomisk ansvarlig utad. De

har også en rent administrativ funksjon, men de har ingen bestemmelsesmyndighet overfor de øvrige ansatte. Videre er begge medarbeidere i Økonomigruppen (se under PRINSIPIELT ARBEID). De daglige lederne må ha arbeidet et semester som saksbehandler i JURK for å kunne velges, og de fortsetter å delta på saksbehandlermøter. Samlet arbeidsperiode for disse er derfor tre semestre eller mer.

TILHOLDSSTED.

JURK har kontor på Kvinnehuset i Rådhusgaten 2 i Oslo. I 1986 mottok vi rådsøkende to ganger i uken fra januar til og med juni, og fra august til og med desember. Grunnen til at vi anså det nødvendig å holde stengt hele juli, var en meget anstrengt økonomi. Den dårlige økonomien førte også til at vi reduserte bemanningen fra 22 til 4 i juni og august.

I tillegg fikk vi fra og med høsten 1985 nye kontorer i Universitetets lokaler i Tullinsgaten 4c. Her har vi telefonvakt hver dag fra klokken 9-15 på telefonnummer 02-112500, linje 426. Vi har noe bedre plass, men kontorene er dessverre uegnet til å motta rådsøkende i. Da vi er 22 medarbeidere som skal dele to små kontorer, sier dette seg selv.

HVORFOR ÅRSRAPPORT?

Årsrapporten gir en konsentrert oversikt over JURKs virksomhet i 1986.

Rapporten fungerer delvis som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK, men distribueres også til andre. På denne måten blir årsrapporten brukt i vårt PR-arbeid for å gjøre JURKs rettshjelpstilbud bedre kjent.

I tillegg ønsker de bevilgende myndigheter å få fremlagt JURKs årsrapport for å vurdere tiltakets verdi og utvikling i forbindelse med behandlingen av bevilgningssøknadene våre.

Årsrapporten fungerer også som et oppslagsverk for interesserte som vil se tendenser i f.eks. forespørslenes art og mengde.

OVERSIKT OVER MEDARBEIDERE I PERIODEN:

Inger Lise Aasen
Merete Aaserud
Anne Sofie Bjørkholt
Charlotte Børde
Hanne Stavenes Børing
Kristin Cordt-Hansen
Liv Randi Dobloug
Cecilie Due
Ragne Eikrem
Aud Fjellså
Else Anette Grannes
Anne Cathrine Hunstad
Kari Hjelle
Trude Longva
Anne Lise Lunde
Gunn Janne Myrseth
Barbro Noss
Kristin Robberstad
Anne Marie Sand
Christine Svendsen
Torill Strøm
Nina Tangen
Ingjerd Thune

II. FINANSIERINGEN.1. Oslo kommune.

Frem til 1985 var Oslo kommune JURKs største finansieringskilde. JURK mottok for 1985 kr. 100.000,- og for 1986 kr. 120.000,-, mot kr. 300.000,- i 1984.

Disse midlene skal dekke største delen av utgiftene ved JURKs Kvinnehusprosjekt. Dette fordi det først og fremst er kvinner fra Oslo som nyter godt av dette tilbudet. Den knappe bevilgningen fra Oslo kommune i 1986, førte til at vi stengte driften på Kvinnehuset i hele juli og reduserte antallet medarbeidere fra 22 til 4 i juni og august. Søknadsbeløpet var kr. 436.832,-.

2. Akershus fylkeskommune.

For den delen av Kvinnehusprosjektet som går til rettshjelp for Akershus-kvinner, får vi bevilgninger fra Akershus fylkeskommune. For 1986 fikk vi kr. 110.000,-. Dette var også søknadsbeløpet.

3. Andre fylker.

I 1986 bevilget Finnmark kr 4000,-, Møre og Romsdal kr. 5000,-, Rogaland kr. 5000,-, Telemark kr. 5000,- og Østfold kr. 5000,-.

4. Likestillingskomiteen i Oslo kommune.

Likestillingskomiteen i Oslo kommune bevilget kr. 55.200,- til driften av JURK i 1986.

5. Justisdepartementet.

Justisdepartementet bevilget i ordinære bevilgninger for 1986 kr. 289.000,-. Det ble i tillegg til dette gitt en ekstra-bevilgning på kr. 164.178,-.

Disse midlene er øremerket til saksbehandling, og skal i hovedsak dekke brevhenvelser fra hele landet. Søknadsbeløpet var kr. 901.255,-.

6. Annen økonomisk støtte.

Kulturstyret i Studentsamskipnaden i Oslo bevilget kr. 10.000,- til drift i 1986.

I tillegg stiller Universitetet i Oslo gratis lokaler og telefon til vår disposisjon i Tullingsgt. 4C.

PROBLEMER MED FINANSIERINGEN.

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av organisasjonen. Vi bruker unødige mye tid og midler på å skaffe bevilgninger. Usikkerheten ved at vi hvert år ikke vet om vi får bevilgninger, eller hvor mye vi får, hemmer JURKs utvikling som organisasjon i stor grad. Vi kan derfor vanskelig foreta noen langtidsplanlegging eller fremtidsrettet tenkning. I 1986 har vi sett en økning i antallet henvendelser fra kvinner bosatt utenfor Oslo/Akershus-området i perioder etter at

massemedia har orientert om JURKs virksomhet. Det er som tidligere nevnt et klart mål for oss å nå fram til kvinner i alle deler av landet. Den usikre økonomiske situasjonen fører imidlertid til at vi ikke kan drive den PR virksomheten vi ønsker for å oppnå dette, da vi ikke vet om vi har tilstrekkelig midler til å behandle den økning i antallet saker vi vet utspill i media fører til.

Bevilgningene fra Justisdepartementet er dessverre langt under det vi trenger for å være et reelt rettshjelpstilbud for kvinner bosatt utover landet.

I dag får vi penger fra staten over en rammepost (kap. 418, p. 72). Bevilgningen på denne posten skal JURK dele med blant annet JUSS BUSS og Jussformidlingen i Bergen. Tidligere års fordeling mente vi var skjev, sett ut fra organisasjonenes utvikling. Dette var bakgrunnen for at Jussformidlingen i Bergen og JURK i 1985 tok opp denne fordelingen med JUSS BUSS i håp om å komme frem til enighet om en annen og jevnere fordeling mellom organisasjonene. Resultatet ble en "trefordelingsnøkkel", som forutsetter at vi skal nå lik fordeling mellom studentrettshjelpstiltakene etter tre etapper.

Slik JURK har utviklet seg de senere årene, med sterk saksøkning, er det av stor betydning å kunne planlegge utviklingen fremover. Slik som finansieringssituasjonen er i dag, er vi redd for at utviklingen av organisasjonen vil bli tilfeldig, og at det meste av planleggingskapasiteten som nevnt vil bli bundet opp i arbeid for å sikre bevilgningene for neste år.

Å R S R E G N S K A P - 1 9 8 6

D R I F T S R E G N S K A P

DRIFTSINNTEKTER

Departementene

Justisdepartementet, ordinær	289 000,00
ekstraordinær	164 178,00
Forbruker- og administrasjonsdepartementet (brosjyre-støtte)	20 000,00
Justisdepartementet (brosjyre-støtte)	15 000,00
Kultur- og vitenskapsdepartementet (brosjyre-støtte)	5 000,00
Forbruker- og administrasjonsdepartementet (brosjyre-støtte)	16 000,00
Sosialdepartementet (brosjyre-støtte)	20 000,00

Fylkeskommunene

Akershus	110 000,00
Oslo, ordinær	120 000,00
likestillingskomitéen	55 200,00
Telemark	5 000,00
Østfold	5 000,00
Rogaland	5 000,00
Møre og Romsdal	5 000,00
Finnmark	4 000,00

Andre

Studentsamskipnaden i Oslo, Kulturstyret	10 000,00
Universitetet i Oslo, Eksamens- og undervisningsutvalget	10 200,00

Salg

Inntekter fra salg av materiell, Rettsorienteringsoppdrag o.a.	16 964,00
Inntekter fra salg av porto/kopi	1 728,60
Andre inntekter	13 595,70
Renteinntekter (Bergen Bank)	<u>518,74</u>

Totale inntekter	891 385,04
	=====

DRIFTSKOSTNADER

Lønnsutgifter

Lønn	786 242,25
Arbeidsgiveravgift	121 559,70
Feriepenger	56 006,00

Andre utgifter

Bøker	7 364,50
Porto/kopi	10 759,80
Telefon, Kvinnehuset	1 972,70
Kontorrekvisita	38 393,60
Andre utgifter	<u>43 556,60</u>

Totale utgifter	1 065 865,15
	=====

Driftsunderskudd i 1986	10	174 480,01
Overføring av driftsoverskudd fra forrige år		<u>143 876,62</u>
Overføring til neste år		± 30 603,39
		=====

B A L A N S E - 1 9 8 6

AKTIVA

Bergen Bank saldo pr. 31.12.1986		7 173,94
Postgiro saldo pr. 31.12.1986		7 831,05
Håndkasse pr. 31.12.1986		4 015,00
Kundefordringer		158,00
Kopimaskin pr. 31.12.1985	7.567,00	
avskrivning 25%	<u>1.892,00</u>	5 675,00
Skrivemaskiner pr. 31.12.1985	9 296,00	
avskrivning 25%	<u>2 324,00</u>	6 972,00
Telefonsvarer pr. 31.12.1985	2.741,00	
avskrivning 25%	<u>689,00</u>	<u>2 052,00</u>
Sum aktiva		<u>33 876,99</u>
		=====

PASSIVA

Ubetalt arbeidsgiveravgift	14 495,85
Ubetalt lønn	88 497,25
Underskudd	<u>30 503,20</u>
Sum passiva	<u>133 896,01</u>
	=====

III. ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI.

JURKs årsrapport har først og fremst stor verdi for JURKs medarbeidere. Ved hjelp av den analysen årsrapporten gir av de rådsøkendes rettslige problemer, kan vi finne frem til de rettsområder vi må skolere oss i for å bli bedre rådgivere.

Videre er årsrapporten nyttig når vi driver med prinsipielt arbeid. I dette arbeidet bruker vi de erfaringer vi har fått gjennom saksbehandlingen til å påvise samfunnsmessige og rettspolitiske skjevheter. Siden opplysningene vi trenger er systematisert i årsrapporten, kan den være til stor hjelp.

I JURK praktiserer vi, som tidligere nevnt, "flat struktur". Dette innebærer at det er svært viktig at alle medarbeiderne har oversikt over hele virksomheten, ikke bare sitt eget

arbeidsfelt. Årsrapporten vil kunne hjelpe medarbeiderne til å få en slik oversikt.

Årsrapporten har et forskningsmessig preg, da den inneholder en samlet oversikt over saksmaterialet for et år. Den kan derfor brukes av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre som arbeider med det pågjeldende området.

De bevilgende myndigheter ønsker også å få fremlagt JURKs årsrapport for å vurdere tiltakets verdi og fremdrift ved avgjørelse av om de skal gi oss økonomisk støtte.

Årsrapporten distribueres forøvrig til andre interesserte. En kan da henvende seg til JURK, postboks 6898, St. Olavs plass, 0130 Oslo 1, eller telefon 02-112500, linje 426.

IV. SAKSMATERIALE OG METODE.

Det saksmateriale som ligger til grunn for denne rapporten er personlige henvendelser på Kvinnehuset i Oslo, henvendelser pr brev og over telefon fra kvinner bosatt over hele landet. Vi har ikke regnet med mer generelle henvendelser fra f.eks. skoleelever, kvinnegrupper, og andre organisasjoner som ønsker opplysninger om kvinners rettslige stilling.

For hver sak blir det fylt ut et mønsterark. Mønsterarket gir opplysninger om den rådsøkende, og om kvinnens juridiske problem. Det er disse mønsterarkene som ligger til grunn for statistikkene.

Mønsterarkene er stort sett mer utfyllende for de sakene vi mottar på Kvinnehuset og over telefon, enn for brevsakene. Ved personlige henvendelser kan vi spørre kvinnen om spørsmål som ikke angår saken hennes direkte. Vi informerer kvinnen om at dette mønsterarket er anonymt, og tar hensyn til hennes ønske dersom hun ikke vil gi oss opplysningene. Det skjer imidlertid

svært sjelden at noen ikke ønsker dette. Når det gjelder brev-sakene, bruker vi bare de opplysningene kvinnen selv gir oss i brevet. Oftest får vi bare ett brev fra kvinnen, og sender ett tilbake. Vi spør bare etter ytterligere opplysninger dersom det er nødvendig for vår behandling av saken, fordi det kan være vanskelig å forklare kvinnen på en informativ måte hvorfor vi ønsker å innhente disse opplysningene. Derfor er andelen av "ikke oppgitt" forholdsvis høy i tabellene. Ufullstendige opplysninger kan dessuten gi et misvisende bilde av sakene.

I en del saker viser det seg at saken inneholder flere retts-spørsmål enn det som kommer frem av mønsterark og sakspapirer. Grunnen til dette er at saksbehandleren ofte bare noterer hovedproblemet på mønsterarket. Vi vet av den grunn at tallene i tabellen for problemområder er lavere enn sakene skulle til-si.

MØNSTERARK

- Journalnummer (ved første henvendelse i denne saken) _____
jfr. evt. tidligere henvendelse/journalnr. _____
Saksbehandlernr. (evt. overtatt av...) _____
Bosted a) fylke evt. utland _____
b) by/tettsted/land _____
Alder _____
Antall barn _____
Sivil status (ugift, sambo, gift, sep., skilt, enke) _____
Yrke _____
Hel/deltidsarbeidende _____
9. Forsørgersystem (oppgi evt. kombinasjoner)
a) egen inntekt _____ b) fra mannen _____
c) offentlig _____ d) studielån _____
e) andre (spesifiser) _____
10. Pr-hvordan fikk kvinnen vite om JURK
a) bekjent _____ b) massemedia _____
c) offentlig kontor _____ d) kvinnebevegelsen _____
e) krisesenter _____ f) plakater/løpeseddel _____
g) andre (spesifiser) _____
11. Statsborgerskap a) Kvinnen _____
b) Mannen _____
c) Barna _____
12. Rettshjelp
a) Har kvinnen vært i kontakt med andre rettshjelpsorganer i forbindelse med denne saken? _____
b) Hvorfor JURK framfor det tradisjonelle rettshjelpsapparatet? _____
c) Hva ville kvinnen ha gjort med saken, dersom JURK ikke hadde eksisteret?
a) Tatt kontakt med det tradisjonelle rettshjelpstilbudet? _____
b) Vet ikke _____
c) Ingenting _____
d) JURK henviste til advokat _____
13. Mishandlingsskjema er utfyllet i denne saken ? _____
14. Problemområder (se egen liste, før opp alle som passer) _____
15. UTFØRLIG RAPPORT OM SAKSFORHOLD OG SAKSBEHANDLING: (stikkords form)

V. ANTALL SAKER.

Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
antall	%	antall	%	antall	%
732	48	791	52	1523	100

Antall saker tilsvarende antall kvinner som fikk sin sak behandlet av oss i 1986. Dersom kvinnen henvender seg til oss angående samme sak flere ganger i løpet av året, noe som ofte skjer, registreres dette bare som en sak. Hvis den nye henvendelsen gjelder et helt annet problem, blir dette registrert som forskjellige saker.

Dersom kvinnen ved første henvendelse har flere juridiske problem som hører inn under ulike rettsområder, registreres dette som en sak med flere rettsområder. I 1986 har vi registrert 2180 problemområder. Det vil i gjennomsnitt si 1,5 problemområder pr. sak. Videre har kvinnen ofte flere retts-spørsmål under hvert problemområde.

De kvinnene som oppsøker oss personlig har stort sett samme type problemer som dem vi får skriftlige henvendelser fra, og det samme gjelder de kvinnene som ringer til oss. Mange kvinner synes det er vanskelig å skrive om problemet sitt, og har også problemer med å oppsøke oss på Kvinnehuset. Store geografiske avstander, og problemer med å forlate hjemmet på grunn av barn, kan også skape vanskeligheter.

Fra 1985 har den totale saksmengde økt med 823 saker, hvorav 333 Kvinnehussaker (K-saker) og 490 brev saker (U-saker). Dette utgjør en total økning på 83,46% for K-sakene og 61,43% for U-sakene.

Årsakene til denne sterke økningen er for det første at JURK på grunn av sin svært anstrengte økonomiske situasjon i 1985 så seg nødt til å halvere åpningstiden fra 8 til 4 timer i uken på Kvinnehuset fra januar til november. I juli var det helt stengt. Dessuten ble antallet saksbehandlere redusert fra 22

til 18. Selv om vi også i 1986 måtte sette inn sparetiltak som reduksjon av antallet medarbeidere fra 22 til 4 i juni og august og holde stengt hele juli, skjedde det en fordobling av antallet saker fra 1985 til 1986. Dette skyldes blant annet at vi i 1986 bevisst prøvde å markedsføre oss bedre. Vi oppfordret alle jurkere til å ta kontakt med sine respektive hjemsteders lokalaviser, for at vi skulle bli bedre kjent utover landet. Effekten av dette kunne vi merke kort tid etter at artikkelen hadde blitt publisert, ved at antallet henvendelser fra dette området økte betraktelig en periode. På grunn av anstrengt økonomi kan vi dessverre ikke annonsere så mye som vi ønsker, fordi vi da får flere henvendelser enn vi har kapasitet til å ta i mot.

JURK sendte også materiell, brosjyrer og plakater til sosial- og trygdekontor, samt til lensmenn og politi rundt i landet.

I 1986 fikk vi også et stort antall saker som resultat av utgivelse av en brosjyre om ugift samliv, og den publisitet dette medførte. Blant annet fikk en artikkel i A-magasinet stor betydning, da det jo når ut til svært mange husstander i hele landet.

Saksinntaket pr . måned:

Når det gjelder resten av tabellene, er disse basert på antallet saker som ble levert inn til registrering i løpet av året. Flere saker går imidlertid over lang tid, og siden saken først blir registrert når den fra vår side anses for å være ferdigbehandlet, er dette grunnen til at antallet innkomne saker er høyere enn antallet registrerte saker.

(Tabell, neste side)

Måned	Kvinnehussaker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Januar	73	10,0	24	3,0	97	26,36
Februar	66	9,0	26	3,3	92	6,04
Mars	44	6,0	24	3,0	68	4,46
April	93	12,7	30	3,8	93	6,1
Mai	70	9,5	240	30,3	310	20,35
Juni	86	11,7	244	30,8	330	21,66
Juli	0	0,0	0	0,0	0	0,0
August	85	11,6	61	7,7	146	9,58
September	72	9,8	42	5,3	114	7,48
Oktober	71	9,5	44	5,5	115	7,55
November	57	7,7	31	3,9	88	5,72
Desember	45	6,1	25	3,2	70	4,6
Totalt	732	100,0	791	100,0	1523	100,00

IV. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE.1. Bostedsfylke.

	Antall	Prosent
Oslo	565	37,1
Akershus	222	14,6
Østfold	35	2,3
Vestfold	52	3,4
Hedmark	18	1,2
Oppland	32	2,1
Buskerud	49	3,2
Telemark	23	1,5
Aust Agder	15	0,9
Vest Agder	9	0,6
Rogaland	54	3,5
Hordaland	45	2,9
Sogn og Fjordane	4	0,5
Møre og Romsdal	17	1,1
Sør Trøndelag	36	2,4
Nord Trøndelag	11	0,8
Nordland	36	2,3
Troms	33	2,2
Finnmark	15	0,9
Utlandet	39	2,5
Ikke oppgitt	213	14,0
Totalt	1.523	100,0

Det fremgår av tabellen at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet. Siden kontoret vårt ligger i Oslo, er det imidlertid naturlig at det er kvinner fra Oslo og Akershus som benytter oss flittigst, da de fleste synes det er best å møte oss personlig på Kvinnehuset. Dette er jo naturlig, siden de fleste sakene vi behandler er sterkt "følelsesladede" (f.eks. separasjon, skilsmisse, barnefordeling, mishandling, incest). Det virker derfor også mest betryggende å møte oss, istedenfor å sende et brev som hun ikke vet hvem som åpner.

Vi vet, som tidligere nevnt, at antallet henvendelser fra andre deler av landet øker betraktelig når vi driver aktiv PR for organisasjonen. På grunn av anstrengt økonomi, er vi imidlertid redd for å markedsføre oss for mye. Vi har ikke kapasitet til nevneverdig økning i saksbehandlingen slik situasjonen har vært til nå.

Selv om det i første rekke er Oslo-kvinnene som oppsøker oss, vet vi at dette ikke kommer av at disse kvinnene har flere juridiske problemer enn andre, men at kvinner i andre deler av landet ikke har de samme mulighetene til å få vite om oss.

2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK.

	Antall	Prosent
Via en bekjent	209	16,9
Gjennom massemedia	265	19,7
På et offentlig kontor	94	6,2
Via et krisesenter	46	3,1
Løpeseddel/plakat	14	0,9
Gjennom kvinnebevegelsen	20	1,3
Ikke oppgitt/husker ikke	791	51,9
Totalt	1.523	100,0

Tidligere år har de fleste fått kjennskap til JURK gjennom "jungeltelegraf". I 1986 forandret dette seg noe. Hele 19,7% fikk nemlig vite om oss gjennom massemedia. Her dreier det seg i første rekke om aviser, men også omtale i ukeblader og radio gjør at kvinner finner veien til oss. I forbindelse med at vi ga ut "Ugift samliv-brosjyren" ble det skrevet både i ukeblader og aviser om JURKs engasjement i denne problematikken. Dessuten har vi selv bidratt med artikler om forskjellige emner, samt oppfordret alle "jurkere" til å gå til sine lokalaviser. Ca. 17% fikk vite om oss gjennom bekjente. Venninner, arbeidskollegaer og slektninger forteller videre om vår virksomhet. Vi tolker dette positivt, og håper at dette betyr at de råd-søkende er fornøyd med oss.

Drøye 6% av våre rådsøkende blir gjort oppmerksomme på JURK på et offentlig kontor. Det dreier seg først og fremst om sosial- og trygdekontor, men også om fylkesmannskontor, politi- og lensmannskontor o.s.v. I løpet av året har vi sendt ut informasjonsbrosjyrer og plakater til alle landets sosialkontorer.

Noen av våre rådsøkende får også vite om oss gjennom plakater og brosjyrer. Disse prøver medarbeiderne i JURK å spre så godt som mulig, blant annet ved å ta materiell med seg til hjemstedet i ferier o.l.

Mange saker blir formidlet til oss via forskjellige krisesentra og krisetelefoner. I løpet av 1986 har JURK opparbeidet svært god kontakt med Krisesenteret i Oslo. Volds- og mishandlingsgruppen er der og holder foredrag en gang i måneden, og tar etterpå i mot saker fra beboerne. (Se mer om dette under PRINSIPIELLE GRUPPER: Volds- og mishandlingsgruppen).

Det var imidlertid svært mange av våre rådsøkende som ikke oppga hvor de hadde fått vite om oss, eller ikke husket det. Dette var tilfellet i hele 791 av sakene. Denne andelen var klart størst når det gjaldt brevsakene, der vi ikke får stilt kvinnene spørsmålene på mønsterarket.

3. Statsborgerskap.

Kvinnens statsborgerskap.

Dette blir bare registrert i saker der kvinnen ikke er norsk. Svært ofte blir det heller ikke registrert da, fordi saken er av en slik karakter at kvinnens statsborgerskap ikke spiller noen rolle.

Totalt: 53

Nordisk: 19

Europa forøvrig: 19

Afrikaner: 1

Asiat: 5

Amerikaner: 8

Det viser seg at innvandrerkvinner i større grad enn andre rådsøkende er avhengig av å forklare seg muntlig (eller ha med tolk), fordi de ofte har problemer med språket. For dem er det å møte JURK på Kvinnehuset ofte eneste mulighet til å få kontakt med oss. Kvinnehuset er derfor ikke bare et ekstratilbud til Oslo-kvinnene, men ofte eneste reelle tilbudet vi har til innvandrerkvinnene.

Saker der mannen er utenlandsk statsborger:

Vanligvis spiller dette ingen rolle for saken. Vi regner derfor med at dette bare blir registrert der kvinnen finner grunn til å nevne det, fordi hun tror det kan være relevant i saken.

Totalt: 45
 Nordisk: 8
 Europa forøvrig: 20
 Afrikaner: 8
 Asiat: 5
 Amerikaner: 3
 Australier: 1

4. Alder.

	Antall	Prosent
Under 20 år	12	0,78
Mellom 21 og 30 år	221	14,5
Mellom 31 og 40 år	214	14,05
Mellom 41 og 50 år	104	6,8
Over 50 år	94	6,17
Ikke oppgitt	878	57,6
Totalt	1.523	100,0

Hele 57,6% av kvinnene har ikke oppgitt alder ved henvendelsene til oss.

Hovedtyngden aldersmessig ligger mellom 20 og 40. Denne gruppen utgjør 28,6%.

5. Barn.

	Antall	Prosent
Ja	646	42,5
Nei	121	7,9
Ikke oppgitt	756	49,6
Totalt	1.523	100,0

42,5% av våre rådsøkende opplyser at de har ett eller flere barn. Det er derfor mange som kommer til oss med barnerettslige problemer, som vi vil komme tilbake til nedenfor. Hele 49,6% av de rådsøkende har ikke opplyst om de har barn eller ikke. Dette gjelder i særlig grad brevsakene. Det vil ofte være lite naturlig for kvinnen å gi slike opplysninger i et brev, dersom saken ikke dreier seg om et barnerettslig spørsmål.

6. Sivilstand.

	Antall	Prosent
Enke	25	1,6
Enslig	177	11,6
Ugift sambo	263	17,3
Gift	297	19,5
Separert	156	10,3
Skilt	119	7,8
Ikke opplyst	486	31,9
Totalt	1.523	100,0

Denne tabellen underbygger det vi kan se ut fra andre tabeller, nemlig at mange av sakene våre springer ut fra et samlivsproblem eller -brudd. Bare 11,6% av våre rådsøkende er enslige. Tabellen viser også at JURK i svært mange saker kommer inn som en rådgivende instans før kvinnen tar noe rettslig skritt i retning av samlivsbrudd, eller separasjon/skilsmisse. I disse sakene fungerer JURK ofte som en brobygger mellom kvinnen og det tradisjonelle rettsapparatet.

Andelen av JURKs rådsøkende som lever i ugift samliv har vært stadig stigende, fra 4,1% i 1981 til 17,3% i 1986, og vi får

stadig flere saker der problemet er inngåelse eller oppløsning av ugifte samboerforhold.

7. Yrke og forsørgelseskilde.

	Antall	Prosent
Omsorgs- og hjemmearbeid	115	7,5
Kontor/sentralbord	120	7,87
Helsevesenet	120	7,57
Servicenæring	62	4,07
Undervisning	62	4,07
Student	90	5,9
Selvstendig næringsdrivende	13	0,85
Trygdet	59	3,97
Arbeidsledig	7	0,45
Annet	91	5,97
Ikke opplyst	784	51,57
Totalt	1.523	100

Svært mange av våre rådsøkende er yrkesaktive, bare rundt 8% er hjemmearbeidende.

De aller fleste arbeider innenfor typiske kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, butikkarbeid og arbeid i undervisningssektoren. Ca. 6% av våre rådsøkende er studenter.

Den yrkesmessige fordelingen har ikke forandret seg nevneverdig fra 1985 til 1986, bortsett fra at andelen "ikke opplyst" har økt betraktelig. Dette skyldes nok at vi har hatt en sterk økning i antallet brev saker.

Mange av de yrkesaktive jobber deltid, og mange er avhengige av forsørgelseskilder i tillegg til egen inntekt. Slik inntekt kan være offentlige stønader, studielån eller mannens inntekt. Dette henger naturlig sammen med at typiske "kvinneyrker" oftest er svært dårlig betalt.

8. Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?

De rådsøkende som har svart på dette spørsmålet oppgir ofte flere grunner. Vi har da bare det hun legger hovedvekten på. Vårt generelle inntrykk er at det i all hovedsak er grunner som at det er gratis, kvinnelige saksbehandlere, uformelt, blitt anbefalt å gå til oss o.l., som veier tyngst for våre rådsøkende når de oppsøker oss. Det er imidlertid svært mange av våre rådsøkende som ikke har svart på dette spørsmålet. Det blir derfor et usikkert materiale som grunnlag for å trekke konklusjoner, slik at vi ikke setter opp en statistikk for dette. Materiale bekrefter imidlertid vårt generelle inntrykk av at det viktigste for de rådsøkende er at de da er sikre på å møte kvinnelige saksbehandlere.

9. Tidligere kontakt med rettshjelper.

Vi har stilt de rådsøkende spørsmål om de tidligere har vært i kontakt med rettshjelper i denne saken.

	Antall	Prosent
Ja	175	11,59
Nei	283	18,68
Ikke opplyst	1.065	69,92
Totalt	1.523	100

De som tidligere hadde vært i kontakt med rettshjelper i denne saken, fordelte seg slik:

	Antall	Prosent
Privat advokat	115	69
Kontoret for fri rettshjelp	14	8
JussBuss	20	11,42
Andre	29	16,6
Ikke opplyst	51	22,56
Totalt	226	100

Forholdsvis mange av våre rådsøkende har altså tidligere hatt kontakt med andre rettshjelpere i saken. Den prosentvise ande-

len dette gjelder, har imidlertid gått noe ned siden 1985. Igjen må vi anta at dette skyldes det høye antallet brev saker, da den prosentvise økningen i antallet "ikke opplyst" er stor.

Det var i 1985 41,3% som ikke opplyste om de tidligere hadde hatt kontakt med rettshjelper i saken, mot ca.70% i 1986.

Når det gjelder privatpraktiserende advokater er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Den rådsøkende kan ha inntrykk av at advokaten er lite interessert i saken hennes, og prioriterer andre, mer "spennende" saker. Dessuten føler kvinnen ofte at advokaten snakker "over hodet" på henne, det vil si et språk og en terminologi de ikke forstår. Vi er forsiktige med å engasjere oss i saker der det er andre rettshjelpere inne i bildet fra før, men fungerer i mange tilfelle som et bindeledd mellom kvinnen og advokaten. Det hender også at den rådsøkende ikke lenger har råd til å la advokaten arbeide videre med saken, samt at mange kvinner er misfornøyde med den hjelpen de får. Vi tror dette i stor grad skyldes kommunikasjonssvikt mellom klient og advokat. Enkelte advokater prioriterer nok også dessverre slike "hverdagsproblemer" som vi i stor grad arbeider med lavt.

VII. PROBLEMOMRÅDENE.1. Oversikt.

	Antall	Prosent
Abort- og fødselsrett	4	0,18
Arbeidsrett	25	1,16
Arverett	75	3,5
Barnerett	261	12,2
Boligrett	108	5,0
Erstatnings- og forsikringsrett	50	2,33
Familierett	245	11,45
Fengselsrett	6	0,3
Forvaltningsrett	12	0,56
Fremmedrett	6	0,3
Internasjonal privatrett	17	0,8
Kontraktsrett	58	2,7
Personrett	35	1,6
Rettshjelpsrett	181	8,4
Sivilprosess	22	1,0
Skatt og avgifter	42	1,96
Skifterett	242	11,3
Sosial- og trygderett	173	8,1
Strafferett	68	3,18
Tingsrett	21	0,98
Ugift samliv	529	24,7
Totalt	2.138	100,0

Denne tabellen innebærer at hver kvinne i gjennomsnitt hadde spørsmål innen ca. 1,5 problemområder. Svært ofte har kvinnen flere spørsmål innen hvert rettsområde. De områdene der vi har flest saker er familie-, skifte-, barne- og sosial- og trygderett, samt ugift samliv hvor vi i år har notert en markant økning. Dette viser tydelig at kvinner har flest rettslige problemer når det gjelder separasjon og skilsmisse, og samlivsbrudd ellers, samt områder som har nær tilknytning til dette.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om noen av problemområdene: arverett, barnerett, boligrett, erstatningsrett,

familierett, fremmedrett, internasjonal privatrett, retts-
hjelpsrett, skifterett, sosial- og trygderett, strafferett og
ugift samliv. Disse har vi valgt ut på grunn av pobleområdet
"størrelse" i vårt materiale, men også på bakgrunn av at vi
finder enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinne-
rettslig og politisk synspunkt.

2. Arverett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Odelsrett	8
Opprettelse av testament	35
Opprettelse av gjensidig testament	8
Fordeling av arv mellom søsken	14
Særkullsbarns arverettslige stilling	13
Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner	
Andre	37
<u>Totalt</u>	<u>115</u>

Odelsrett.

JURK har hatt en "ørliten" økning av antall odelsrettssaker, nemlig fra 7 i 1985 til 8 i 1986. De fleste av sakene i 1986 angår, som i 1985, odelsrekkefølgen.

Opprettelse av testament.

Vi har flest saker innen arveretten som gjelder opprettesle av testament. De fleste angikk konkret hjelp til å sette opp testament, spørsmål om formkrav og hva man kan regulere i testament, og når det er nødvendig med testaments form. Vår erfaring viser at mange tror dette er noe de ikke kan gjøre selv, men må overlate til en jurist. Vi har ikke merket noen endring i typen spørsmål fra 1985 til 1986.

Fordeling av arv.

Vi har hatt tre ganger så mange henvendelser angående fordeling av arv i 1986 enn vi hadde i 1985. Dette skyldes nok blant annet at flere og flere familier består av foreldre med både

særkullsbarn og fellesbarn, og at man i denne forbindelse oppdager problemer man ikke vet hvordan man skal løse. Den manglende reguleringen av ugift samliv gjør dessuten at mange samboende ønsker å opprette testament, gjerne da gjensidig testament til fordel for hverandre.

3. Barnerett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Foreldreansvar/daglig omsorg etter separasjon og skilsmisse	114
Samværsrett	111
Barnebidrag	135
Barnevern	2
Farskapssaker	10
Andre	54
<u>Totalt</u>	<u>326</u>

Barnerett har alltid vært et av JURKs største problemområder. Det er også et av de mest følelsesladede områdene.

Foreldreansvar etter separasjon og skilsmisse. Spørsmålet om hvem som skal ha foreldreansvaret og den daglige omsorgen for barna etter et samlivsbrudd, er svært viktig for våre rådsøkende. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de ikke skal få "beholde" barna. Selv når kvinnen har hatt hovedansvaret for barna, noe som gjelder i de fleste tilfeller, tror de at mannen står sterkere enn dem. Han tjener bedre og kan derfor lettere holde på fellesboligen og kan generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør å bryte ut av dårlige ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen.

Samværsrett.

I de fleste tilfellene ønsket kvinnene, i år som i fjor, generell informasjon om samværsretten, særlig omfanget av den. Ellers gikk mange saker ut på problemer som fulgte av at faren

ikke fulgte opp sin samværsrett. Kvinnen ønsket den avlastning hans samværsrett ville innebære, og barna ønsket å se sin far. Videre ønsket noen få rådsøkende at farens samværsrett skulle bortfalle, blant annet på grunn av rusproblemer hos den samværsberettigede og i et par tilfelle sterk mistanke om incest.

Barnebidrag.

De spørsmålene vi får om barnebidrag dreier seg om fastsettelse, endring, forskuttering og innkreving av bidraget.

Vi hadde også saker angående kidnapping av barn, barnevern, adopsjon og fastsettelse av farsskap.

4. Boligrett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Generell bosituasjon	49
Bolig ved samlivsbrudd	41
Andre	55
Totalt	145

Generell bosituasjon.

I de senere årene har det vært en økning i antallet henvendelser angående boligrett. Fra 1985 til 1986 er antallet mer enn fordoblet. Spørsmålene dreier seg i hovedsak om generell informasjon i forbindelse med boligleieforhold.

Samlivsbrudd.

Spørsmål om boligen ved samlivsbrudd kommer opp i de fleste sakene som angår separasjon, skilsmisse eller oppløsning av ugifte samboerforhold. Oversikten over gjelder bare hvor spørsmål angående boligen har vært det eneste spørsmålet.

Mange av boligrettssakene våre gjelder hvem som skal overta boligen etter samlivsbrud. Flertallet av kvinnene har ikke økonomisk mulighet til å overta den. De er dessuten dårlig informert om de regler som gjelder for de statlige og kommunale

bostøtteordninger. Selv om kvinnene generelt sett står økonomisk svakere enn menn, får vi enkelte henvendelser der kvinnen ønsker å overta eiendomsretten til fellesboligen.

Under "samlivsbrudd" registreres også saker hvor en av partene i et samboerforhold, det være seg i ekteskap eller ugift samliv, ønsker at den annen skal flyte.

5. Erstatningstrett.

Flertallet av disse sakene angår statlig erstatning til voldsofre. Dette er særlig aktuelt når det gjelder voldtektsofre og ofre for kvinnemishandling generelt, samt ofre for incest. Se forøvrig statistikken som gjelder kvinnemishandlingssakene i 1986.

Vi har også fått saker som gjelder klager til forsikringsselskaper o.l.

6. Familierett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Ektepakt	27
Bidrag til kvinnen i ekteskapet	23
Bidrag til kvinnen etter separasjon/ skilsmisse	47
Separasjon	167
Skilsmisse	127
Andre	17
Totalt	408

Ektepakt.

I mange av henvendelsene har kvinnen til hensikt å sikre sin egen økonomiske situasjon. Ofte kommer kvinnen også til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Dessverre får vi også en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt, som hun først senere ser er urime-
lig, f.eks. i forbindelse med et samlivsbrudd.

Bidrag fra mannen i ekteskapet.

I mange av disse sakene kommer kvinnen til oss fordi den gjensidige underholdsplikten ikke oppfylles. Hun ønsker da å få vite om det er noe man kan gjøre i en slik situasjon.

Bidrag til kvinnen etter separasjon/skilsmiss.

Her dreier sakene seg om hvorvidt kvinnen er berettiget til underholdsbidrag fra mannen etter separasjon/skilsmiss. Sakene angår også fastsettelse og innkreving av bidrag dersom hun anses berettiget til det.

Separasjon.

I de fleste av disse sakene ønsker kvinnen informasjon om fremgangsmåten ved separasjon. En vanlig misforståelse i disse sakene er at kvinnen tror hun ikke kan få separasjon hvis mannen motsetter seg dette.

Enkelte kvinner frykter meklingen, og trenger nøktern informasjon om hva dette går ut på. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, f.eks. med henblikk på skifte og barnefordeling. Vi får også henvendelser om midlertidig separasjon. Dette kan være nødvendig fordi kvinnens situasjon er prekær, mens det vanligvis tar lang tid å behandle en separasjonssøknad.

Mange kvinner hadde spørsmål om kravet til adskillelse i separasjonstiden.

Håndhevelsen av kravet kan synes streng og skaper problemer for mange, som har benyttet eller ønsker å benytte denne tiden slik lovgiver hadde til hensikt - nemlig som en periode hvor partene kan tenke seg om og prøve å finne tilbake til hverandre.

Videre gjelder en del henvendelser spørsmålet om separasjonsbevillingen/dommen blir ugyldig dersom partene av praktiske årsaker ikke har kunnet flytte fra hverandre umiddelbart etter at den ble gitt.

Skilsmisse.

Et stort antall kvinner hadde spørsmål i forbindelse med skilsmisse. Dette gjelder både kvinner som allerede var separert, og kvinner som ønsket skilsmisse ved dom. Et fåtall av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder og skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling eller utroskap.

7. Innvandrerkvinnens rettsstilling.

Spørsmålene vi får på dette området gjelder i det store og hele oppholds- og arbeidstillatelse. Men vi har og fått henvendelser angående f.eks. oppløsning av ekteskap inngått i utlandet og pro forma ekteskap.

8. Internasjonal privatrett.

De fleste sakene her angår spørsmål om hvilket lands regler som gjelder ved separasjon der bare en av partene er norsk. Vi har også fått spørsmål angående hvilke regler som gjelder ved gitemål i utlandet. Det er vanskelig å skaffe informasjon på dette området, slik at det er viktig at kvinnen kan få hjelp med disse spørsmålene.

9. Rettskjøpsrett.

I 1986 hadde vi registrert 181 henvendelser under dette rettsområdet, mot 132 i 1985. Her har vi registrert tilfeller hvor kvinnen ønsket, eller JURK anbefalte, kontakt med advokat, klager på advokat, samt tilfeller hvor vi opplyste om fri rettskjøpsordningen. De fleste sakene som ble registrert gjaldt opplysninger om fri rettskjøpsordningen.

I en del saker hadde kvinnen allerede hatt kontakt med rettskjøper. Dette ble oppgitt i 226 tilfeller (her er antallet "ikke opplyst" svært høyt). Rettskjøperen kvinnene hadde hatt kontakt med var som regel en advokat, nærmere bestemt i 115 av de 226 tilfellene. Årsaken til at hun henvendte seg til oss i

disse tilfellene var som regel at hun ønsket en nærmere forklaring på hva advokaten hadde sagt eller gjort.

Enkelte rådsøkende klager på rettshjelperen. Årsaken kan, som tidligere nevnt, være at vedkommende snakker "over hodet" på kvinnen, eller viser manglende vilje til å sette seg inn i kvinnens situasjon, med manglende engasjement i saken som konsekvens. Slike klager kan JURK sjelden gjøre noe med, da det er vanskelig for oss å vurdere en advokats innsats og dyktighet i en sak. Der klagen virket vel begrunnet, anbefalte vi ny advokat i saken.

I de fleste av sakene innen dette rettsområdet informerte vi altså om fri rettshjelpsordningen. Vår erfaring er at få vet om ordningen.

10. Skifterett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Felleseieskifte	167
Skjevdeling	16
Oppgjør med særreiemidler	14
Dødsboskifte	24
Andre	96
<u>Totalt</u>	<u>317</u>

Skifterett går hvert år igjen som et av våre største saksområder. Mye av vårt arbeid på dette området går ut på å rydde opp i misforståelser før skifteavtalen inngås. Mange kvinner tror f.eks. at når mannen er utearbeidende skal han også ha det meste på skiftet.

Videre gjelder mange henvendelser spørsmål om å få endret en allerede inngått skifteavtale. Avtalen er ofte preget av et skjevt styrkeforhold mellom partene. Dette gjelder både der partene ikke har hatt kontakt med rettshjelper og der de har hatt felles advokat.

Spørsmålene om skifte er så hyppige og så omfattende å besvare at vi har funnet det hensiktsmessig å utarbeide et standardformular, der hovedreglene som gjelder ved felleseieskifte er behandlet.

Spørsmålene angående dødsboskifte gjaldt særlig retten til å sitte i uskifte, og hvordan stillingen er der en av partene har særkullsbarn.

11. Sosial- og trygderett.

11.1. Ytelser til etterlatte.

Her får vi henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det spørsmålet om vilkåret for å få stønad til etterlatte som står sentralt. Vilkårene er i det vesentlige objektive. De ser hen til arten og omfanget av forholdet til avdøde, ikke til gjenlevendes behov for stønad. Det er også verdt å merke seg at stønaden faller bort dersom kvinnen gifter seg igjen. Samfunnet har da funnet en ny forsørger til henne, og det spiller ingen rolle om hun fremdeles har behov for støtte.

11.2. Ytelser til enslige forsørgere.

De fleste kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Dette har ikke forandret seg fra fjoråret. Mange av disse kvinnene er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Andre er gravide og ønsker/må være alene med omsorgen for barnet. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet, eventuelt barna.

Her, som på en rekke andre rettsområder, ser vi i JURK en utbredt mangel på kunnskap om rettigheter i forhold til det offentlige. Oftest er det overgangsstonad som er det aktuelle tilbudet til disse rådsøkende. For å ha rett til overgangsstonad kreves det blant annet at man er formelt separert og har

flyttet fra tidligere ektefelle. Disse vilkårene skaper ikke rent sjelden problemer som kan synes urimelige. Det er f.eks. flere steder i landet lang ventetid for å få separasjonsbevilging. En del par deler også bolig til tross for at de er formelt og reelt separert, p.g.a. at økonomiske og/eller praktiske grunner tilsier det. Heller ikke her har kvinnen rett til overgangsstønad.

Flere av kvinnene som oppsøker JURK har problemer med å få innvilget utdanningsstønad. Til tross for at hovedhensynet bak opprettelsen av ordningen med utdanningsstønad er å oppfordre kvinnen til å ta utdanning, slik at hun kan få arbeid hun kan forsørge seg og barna med, er vilkårene for å få tilkjent slik stønad strenge. JURK har sett eksempler på avslag på søknad om slik stønad, fordi hun allerede hadde kortvarig utdanning. Det hjalp ikke at hun kunne dokumentere manglende evne til å forsørge seg selv og barna.

Sosialrett.

De fleste av sakene gjaldt også i 1986 kvinner som falt utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfylte ett eller flere av vilkårene. Ofte var det kvinner som etter et langt ekteskap der barna var blitt voksne, nå var skilt. Disse kvinnene var ofte i en fortvilet økonomisk situasjon. De fikk ikke bidrag fra tidligere ektefelle, fikk ikke arbeid og hadde ikke krav på arbeidsledighetstrygd. I disse tilfellene kan vi bare orientere om hva de kan ha rett til etter lov om sosial omsorg, og hen- vise til sosialkontoret.

Et stort antall saker gjaldt og enslige forsørgere som hadde store problemer med å få pengene til å strekke til. Selv om det har blitt mer og mer vanlig å få støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende, og kvier seg for å ta kontakt med sosialkontoret.

Bostøtte.

Vi har mange henvendelser angående bostøtte. Etter vår mening er denne type støtteordning for lite kjent blant det store

flertall av kvinner, og den informasjon som blir gitt, når ofte ikke frem.

12. Strafferett.

På neste side følger det registreringskjemaet som saksbehandlerne i JURK fyller ut i de sakene der kvinnen opplyser at hun har blitt mishandlet. Vi regner som sikkert at det er store mørketall her, da dette er noe som ofte kommer frem etter at vi har jobbet i lang tid med en sak. Vi vet av erfaring at dette er noe mange kvinner kvier seg for å snakke om. Mnage kvinner søker vår hjelp f.eks. for å få vite hvordan de skal gå frem for å få separasjon/skilsmiss. Hvorfor de ønsker å gå til et slikt skritt kommer ikke alltid frem. Det er derfor svært viktig at vi saksbehandlere er oppmerksomme på signaler som kan bety at kvinnen mishandles. Skjer dette vil det jo være langt mer i den enkelte sak enn ellers antatt. Kvinnen vil trenge mer informasjon, f.eks. om statlig erstatning til voldsofre, erstatning fra gjerningsmannen, anmeldelse, krisesentre o.l.

I 1986 ble 52 mishandlingskjemaer fylt ut. På side 37 følger et utdrag av den statistikken som ble utarbeidet på grunnlag av disse. Det er Volds- og mishandlingsgruppen i JURK som har utarbeidet den.

REGISTRERINGSSKJEMA FOR MISHANDLINGSSAKER.

Ved mishandling forstås såvel fysisk som psykisk vold.
Før alltid mishandlingen på mønsterarket.
NB: Husk alltid å påføre journalnummer hvis det blir sak
ved en telefonhenvendelse.

J.nr.

Dato

Telefon, brev el.
personlig fremmøte?

Forhold til mishandler

Arten av mishandlingen,
fysisk, psykisk el. vold-
tekt/sekseuell tvang

Event. gjentakelse,
varighet over tid

Anmeldt, ikke anmeldt,
event. anmeldelse trukket tilbake

Kontakt med andre instanser,
f.eks. lege, politi el.
krisesenter

Årsak - den rent umiddel-
bare og event. underliggende

Åstedet

Alder, yrke, bosted kvinnen

Alder, yrke, bosted mannen

Annet av interesse

S
K
P
T
E
I
I
E
F
I

Statistikk over mishandlings-skjemaer 1986

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
<u>Kontakt med JURK</u>		
Personlig	16	30,8
Telefon	31	59,7
Brev	4	7,7
Ikke oppgitt	1	1,9
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Forholdet til mishandler</u>		
Ektefelle	29	55,8
Eks-samboer	3	5,8
Samboer	7	13,5
Far	5	9,6
Andre	5	9,6
Ikke oppgitt	3	5,7
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Arten av mishandlingen</u>		
Fysisk	18	34,6
Fysisk/psykisk	17	32,7
Voldtekt	8	15,3
Fysisk/psykisk/voldtekt	3	5,8
Fysisk/voldtekt	3	5,8
Ikke oppgitt	3	5,8
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Varighet</u>		
1 gang	7	13,4
Opptil 1 år	3	5,8
Over 1 år	26	50,0
Ikke oppgitt	16	30,8
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Anmeldelse</u>		
Ikke anmeldt	27	51,9
Anmeldt	13	25,0
Anmeldelsen trukket tilbake	3	5,8
Ikke oppgitt	9	17,3
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
<u>Åstedet</u>		
Hjemme	34	65,4
Annet sted	3	5,8
Hjemme/Annet	5	9,6
Ikke oppgitt	10	19,2
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

Kontakt med andre instanser

Lege	4	7,7
Politi	2	3,9
Krisesenter	9	17,3
Andre	1	1,9
Ingen andre	9	17,3
Lege/politi/andre/krisesenter	7	13,4
Politi/andre/krisesenter	12	23,1
Ikke oppgitt	8	15,4
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

Kvinnens alder

Under 20 år	4	7,7
20 - 30 år	12	23,0
31 - 40 år	11	21,2
41 - 50 år	9	17,3
Over 50 år	3	5,8
Ikke oppgitt	13	25,0
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

Kvinnens yrke

Hjemmearbeidende	13	25,0
Utearbeidende	23	44,2
Ikke oppgitt	16	30,8
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

Kvinnens utdanning

Almen	19	36,5
Høyere	5	9,6
Ikke oppgitt	28	53,9
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
<u>Mannens alder</u>		
Under 30 år	3	5,7
30 - 50 år	11	21,2
Over 51 år	2	3,9
Ikke oppgitt	36	69,2
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Mannens arbeidssituasjon</u>		
Ikke yrkesaktiv	3	5,8
Yrkesaktiv	16	30,8
Ikke oppgitt	33	63,4
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Mannens utdanning</u>		
Almen	9	17,3
Høyere	4	7,7
Ikke oppgitt	39	75,0
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>
<u>Kvinnens bosted</u>		
Oslo	22	42,3
Akershus	3	5,8
Troms	1	1,9
Sør-Trøndelag	1	1,9
Telemark	1	1,9
Østfold	5	9,6
Buskerud	2	3,9
Vestfold	1	1,9
Finnmark	1	1,9
Hordaland	1	1,9
Nordland	1	1,9
Rogaland	1	1,9
Ikke oppgitt	12	23,1
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
<u>Årsak til mishandlingen</u>		
Alkohol	5	9,6
Krangel	5	9,6
Sinnlidelser	1	1,9
Sjalusi	4	7,7
Manglende selvfølelse	1	1,9
"Svak av natur"	2	3,9
Sinne pga. mulig graviditet	1	1,9
Ikke oppgitt	28	53,9
<u>Totalt</u>	<u>52</u>	<u>100,0</u>

Kommentarer til tabellene.

Tallmateriale viser at de fleste strafferettssakene JURK behandlet i 1986 har med mishandling og familievold å gjøre. Kvinnen blir i de fleste tilfeller utsatt for vold av grov karakter. Mishandlingen kvinnen har vært utsatt for har f.eks. resultert i blodutredelser, sprekker i huden, svimmelhet, kvalme, utslåtte tenner, nedsatt hørsel og brukne ribben. Mishandlingen har i 50% av tilfellen vart i mer enn 1 år.

I tillegg til de rent fysiske skadene, opplever vi at mange kvinner har fått psykiske problemer av tildels alvorlig art som følge av mishandlingen. Som tidligere nevnt, opereres det her med store mørketall når det gjelder vårt saksmateriale for denne typen saker. Kvinnene skammer seg over det, føler seg medskyldige i det som har skjedd, eller er redd for å fortelle det til noen fordi det kan skade mannen. Årsakene til mørketallene ligger i stor grad i saksbehandlingen. Kvinnene henvender seg som tidligere nevnt for å få hjelp i en "vanlig" separasjons- eller skilsmisssak.

På bakgrunn av vårt saksmateriale er det vanskelig å si noe konkret om årsakene til mishandlingen. Det ser også ut som om mishandling foregår i alle samfunnslag.

Få av kvinnene ønsker å anmelde mannen. Bare 16 av de 52 som henvendte seg til oss på grunn av at de ble mishandlet, hadde

anmeldt forholdet. 3 av disse trakk anmeldelsen tilbake. Grunnen til at kvinnene ikke ønsker å anmelde mannen, til tross for de straffbare forhold han har gjort seg skyldig i overfor henne, er ofte redsel. JURK er forsiktig med å råde kvinnen til å anmelde mannen, fordi det er svært hardt for kvinnen å gå gjennom en straffesak mot mannen. I forbindelse med anmeldelsen bør kvinnen også ha tatt standpunkt for separasjon eller skilsmisse. Det er jo meningsløst å fortsette et samliv hvor hun har anmeldt mannen, uansett om han blir frifunnet eller dømt.

Vi har og notert en økning i antallet incest-saker. Dette kan vel skyldes den fokuseringen det har vært på denne problematikken den siste tiden. I denne forbindelse kan vi også nevne Støttesenteret mot incest, og den innsatsen de gjør. Vi har altså ingen tro på at det i dag er flere som utsettes for incest, men at større åpenhet om problemet har ført til at flere tør å stå frem. Mange av de henvendelsene vi får, gjelder forhold som ligger flere år tilbake i tid.

13. Ugift samliv.

JURK har registrert en voldsom økning i antallet henvendelser med spørsmål angående ugift samliv, fra 52 i 1985 til 529 i 1986. Årsaken til at vi i 1986 fikk ti ganger så mange ugift samliv saker som i 1985, er at vi ga ut en brosjyre i mai som tar opp samboerproblematikken. Svært mange fikk kjennskap til denne gjennom aviser og ukeblader. En artikkel i A-magasinet førte til en flom av henvendelser: 75 brev lå i postkassen mandag morgen etter at det hadde stått fredag/lørdag (for henholdsvis abonnenter/løssalgskjøpere).

Den store interessen denne brosjyren har blitt møtt med, og henvendelser i kjølvannet av denne, har vist oss at dette er et område hvor det er stor mangel på kunnskap om gjeldende regler, eller kanskje heller om mangelen på regler. Det verserer mange misoppfatninger, som f.eks. at man blir likestilt ektefeller bare man har bodd sammen 2-3 år o.s.v. JURK ønsker å være med på å oppklare en del av disse misforståelsene.

Mange henvendelser gjelder opprettelse av kontrakt. Da en slik kontrakt er svært bestemmende for kvinnens senere situasjon, og siden en kontrakt må utformes i samsvar med det faktiske forhold i hvert enkelt tilfelle, nøyer vi oss med å informere om hva en slik kontrakt bør inneholde. For at JURK ikke skal bidra til flere misforståelser, er vi nøye med å presisere at informasjonen ikke er uttømmende, at det bare er partene som kjenner alle fakta i sin situasjon og at de bør ha med den endelig utformede avtalen til en advokat for gjennomsyn.

Flere av henvendelsene gjelder også arverettigheter for samboende. Videre har en del samboere spørsmål om sine rettigheter i forhold til samboeren med hensyn til underholdsplikt. Eiendomsrett til gjenstander i forbindelse med oppløsning av forholdet, skaper ofte tvist.

En del rådsøkende spør oss hvilken samlivsform de bør velge, ekteskap eller ugift samliv. Når det gjelder den økonomiske siden av dette spørsmålet, informerer vi om at ugifte samboende hverken er "fugl eller fisk" i skatte- og trygdelovgivningen, og at det ikke eksisterer noen underholdsplikt i samboerforhold. De har heller ingen automatisk arverett etter hverandre, og kan heller ikke sitte i uskiftet bo. På den annen side har samboere frihet til, på enkelte områder, å avtaleregulere disse spørsmålene.

JURKs erfaring er at det er få samboere som oppretter kontrakt. Dette setter ofte kvinnen i en svak stilling. I de fleste tilfeller benytter kvinnen sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Dette viser at kjønnsrollemønsteret i samboerforhold ikke skiller seg vesentlig fra det i ekteskap.

VIII. PRINSIPIELT ARBEID.

Generelt.

Som tidligere nevnt, kan JURKs arbeid deles i to hoveddeler. Vi gir konkret rettshjelp, og i tillegg driver vi prinsipielt arbeid. Vi ser på det prinsipielle arbeidet som like viktig som saksbehandlingen, fordi dette gir hjelp til kvinner generelt, mens den konkrete saksbehandlingen bare gir hjelp til den enkelte kvinne. Det meste av våre bevilgninger er imidlertid øremerket til saksbehandling, så det prinsipielle arbeidet kan derfor ikke bli så omfattende som vi ønsker.

Det prinsipielle arbeidet bygger tildels på erfaringer vi får gjennom saksbehandlingen. Hva slags prinsipielt arbeid vi til enhver tid driver, avhenger dessuten av henvendelser vi får fra rådsøkende, oppfordringer utenfra, f.eks. offentlige instanser, interesseorganisasjoner, krisesentre og enkeltpersoner, og ideer fra JURKs saksbehandlere.

Det prinsipielle arbeidet foregår, som tidligere nevnt, i tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder eller tar seg av administrative oppgaver. I 1986 hadde vi Rettsorienteringsgruppe, Radiogruppe, PR-gruppe, Bredtveitgruppe, Volds- og mishandlingsgruppe, Økonomigruppe, Nøkkelregistergruppe og Prinsipiell gruppe. Dessuten opprettet vi en ny gruppe, nemlig Innvandrerkvinnegruppen. I tillegg til disse ble det nedsatt ad hoc-grupper, som arbeidet med spesielle spørsmål. Vi vil i det følgende ta for oss hva slags prinsipielt arbeid som ble gjort innenfor de forskjellige gruppene i 1986.

RETTSORIENTERINGSGRUPPEN

Denne gruppen består av fem medlemmer. Deres hovedoppgave er å gi generell rettsinformasjon til kvinner. Gjennom vår saksbehandling har vi erfart at kvinner stort sett ikke er informert om sine rettigheter.

Gruppen driver forebyggende arbeid. Ved at kvinner blir orientert om sine rettigheter, vil de lettere kunne ordne opp når det oppstår konflikter og problemer, eller de kan unngå å komme uheldig ut av en konfliktsituasjon.

Aktiviteten i gruppen beror på hvilke oppdrag den får. Henvendelsene får vi p.g.a. at vi tidligere har tilbudt oss å holde foredrag, eller fordi oppdragsgiveren på eget initiativ har henvendt seg til JURK.

I vårsemesteret 1986 hadde R.O.-gruppen 7 oppdrag. Det største av disse var et tre dagers seminar for krisesenterpersonell på Kongsberg. Emnene som ble tatt opp dekket et vidt spekter. De øvrige foredragene var på videregående skoler og husmorlag.

I høstsemesteret 1986 har vi hatt R.O.-oppdrag 8 steder. Vi var på to videregående skoler, to husmorlag, en ungdomsklubb, og hadde ett for personell fra et krisesenter, ett for personell fra et sosialkontor og ett for kvinnegruppen i en bedrift.

Temaene har blitt tatt opp etter ønske fra oppdragsgiveren, og etter det vi har sett det er behov for gjennom vår saksbehandling.

De temaene det gjennomgående er mest interesse for, skal vi nevne nedenfor. Dette er også områder hvor kvinner kommer uheldig ut når det oppstår konfliktsituasjoner. Rettsvillfarelsen på disse områdene er stor.

Temaene er :

1. Hvilke rettigheter har man/har man ikke i et samboerforhold og ved oppløsningen av disse? Vi har her særlig understreket viktigheten av at partene lager en avtale. Vi har dessuten sammenlignet samboerforhold med ekteskap. Her har vi særlig lagt vekt på hvordan delingen av felleseiet i ekteskap foregår, kontra delingen ved oppløsningen av ugift samliv-forhold.

2. Arverett.

Hva som kan testamenteres bort og formkravene til et testament. Hvilken rett til arv og rett til å sitte i uskifte ektefeller har, som ikke samboere har.

3. Barnerett.

Barnas rett til å bestemme over seg selv, og hvor langt barnas plikt til å ta konsekvensen av sine egne handlinger rekker. Barnefordeling, foreldreansvar, samværsrett og barnebidrag.

4. Trygderett.

Stønader til enslige forsørgere og alderspensjon.

5. Arbeidsrett.

Vi har lagt vekt på de problemer som oppstår når man ved siden av å være yrkesaktiv har barn. Dessuten har vi tatt opp retten til fødselspermisjon.

R.O.-gruppen tar betaling for oppdragene dersom oppdragsgiveren har mulighet til å betale. Gruppen var i utgangspunktet ment å være selvfinansierende så langt det lot seg gjøre. Men vi mener det er svært viktig at kvinner får informasjon om sine rettigheter, slik at betalingen ikke er avgjørende for om vi tar et oppdrag.

RADIOGRUPPEN.

Radiogruppen har hatt stigende aktivitet i 1986. Den har først og fremst hatt faste ukentlige programmer, men også samtaler med radiogruppen på det juridiske fakultet.

Det kvinnepolitiske står i sentrum. Vi vil både opplyse om rettigheter og påpeke urimeligheter i lovverket og samfunnet ellers.

Våren 1986 fortsatte gruppen med temaprogrammer bygget over stort sett samme lest som tidligere, men etterhvert tok vi i bruk nye virkemidler og metoder i vår presentasjon og informa-

sjon. Vi inviterte med oss gjester i studio som enten fortalte selv, eller ble utspurt. Dermed brøt vi noe av den monotone programformen vi hadde en tendens til å benytte tidligere. Dette fikk vi positiv respons på, både fra lyttere og ansatte i RadiOrakel. Blant temaene vi tok for oss våren 1986 var: arverett, arbeidsrett, familierett, fengselsrett, forbrukerrett, og ugift samliv. Vi behandlet også en sak som var oppe for retten dette året, nemlig den såkalte "Alenemorsaken". Vi hadde også program om det materielle JURK har å tilby.

Fra september 1986 fikk JURK ny sendetid i RadiOrakel, torsdag mellom klokken 16.00. og 17.00.

Da vi startet dette semesteret, følte vi at vi hadde behov for å bryte litt med tidligere form. Fra RadiOrakel fikk vi også signaler om at dette var nødvendig og ønskelig. Det var enighet om at radio er en så viktig informasjonskanal, da den når svært mange, at de mulighetene våre ukentlige informasjonsprogrammer gir, burde utnyttes bedre.

Vi bruker RadiOrakels utstyr, studio og teknikere. Det gir oss en fin mulighet til å lære mer om radio, og som en følge av det, medias muligheter og mangfold. Vi tenkte derfor gjennom nye muligheter å lage program på, både med hensyn til innhold og form.

Vi har blant annet gått ut av studio med båndopptaker og intervjuet folk. Dette ble f.eks. gjort i et program om "Karmøy-saken". Vi belyste problemet denne saken tar opp, ved å gå til Likestillingsombudet og en arbeidsrettsprofessor. De snakket om arbeid og oppsigelse med særlig vekt på kvinners situasjon.

I et annet program tok vi for oss kunstig inseminasjon. På bakgrunn av den debatten som har pågått, intervjuet vi Kirsti Strøm Bull om det nye lovforslaget til lov om kunstig inseminasjon.

Blant programmene vi har hatt i høst, vil vi og nevne to portretter vi har laget. Det første omhandlet Betty Wamalwa og

hennes arbeid. I det andre presenterte vi dr. Lee Tai-Youngs liv og arbeid. Programmet tok for seg hennes senter, samtidig som vi snakket om den politikken som føres i Syd-Korea, med bakgrunn i Amnesty rapporten. Vi mente at dette var av stor interesse, da dr. Lee sitter som visepresident i den Internasjonale juristkomite, og derfor har kjennskap til internasjonal politikk.

Ellers fulgte radioprogrammene høsten 1986 noen av de temaene massemedia generelt har vært opptatt av, blant annet bruktbil-kjøp, pasientrett og det grå boligmarked.

To av gruppens medlemmer har dessuten gått på radiokurs i høst. En gikk på eget initiativ, og en fikk betalt sitt kurs av JURK. Kurset ble holdt av NRK. Gjennom referater og konkrete tips har resten av gruppen også fått nytte godt av kurset.

Vi anser radiogruppen som en meget viktig del av JURKs prinsipielle, kvinnepolitiske arbeid. Radio er et spennende media, som er med på å fremme vårt mål, gi informasjon og bekjempe kvinneundertykking.

PR-GRUPPEN.

JURK sin PR-gruppe har som sitt hovedformål å spre informasjon om organisasjonen. Denne gruppens arbeid er viktig for at JURK skal kunne fortsette å arbeide mot det mål at flest mulig kvinner skal kunne benytte seg av våre tilbud. Men for at organisasjonen skal kunne yte denne faglige bistanden, må vår informasjon også rette seg mot de bevilgende myndigheter. PR-gruppens virksomhet har derfor periodevis vært sentrert om slikt PR-arbeid rettet mot myndighetene. Gruppens engasjement er slik i stor grad knyttet til bevilgningsspørsmålet, og dette er en årsak til at gruppen periodevis har arbeidet mer enn andre.

I tillegg til de oppgaver gruppen har i forbindelse med JURKs økonomi, er den opptatt av spørsmål som har tilknytning til hele organisasjonens kvinnepolitiske engasjement. Gruppen har

f.eks. informert om boken "Kjenn din rett", som er en "lommeadvokat" for kvinner, utgitt av JURK.

I tillegg til å informere om JURK og JURKs materiell, har gruppen som oppgave å informere om spesielle juridiske emner. I 1986 har gruppen utgitt brosjyren "Ugift samliv". Arbeidet med denne ble startet våren 1986, etter at vi hadde mottatt forespørsel fra Ungdomsinformasjonskontoret om vi hadde noe om emnet. Da vi syntes vårt standardformular ga for lite informasjon, ønsket vi å utarbeide en mer utfyllende brosjyre. Dette hadde dessuten et økende antall henvendelser om problemer i forbindelse med ugift samliv, vist at det var stort behov for. Selv om det etter dette ante oss at det var stor uvitenhet på dette området, kom det noe uventet at vårt første opplag på ca. 2000 eksemplarer skulle forsvinne så fort. Arbeidet med å revidere brosjyren før trykking av annet opplag, startet allerede høsten 1986. Dette arbeidet er nå avsluttet, og brosjyren er trykket i nytt opplag.

Mye av gruppens arbeid har gått ut på å markedsføre denne brosjyren, og vi merket en tydelig oppgang i saksantallet etter enkelte tiltak, som f.eks. den tidligere nevnte artikkelen i A-magasinet.

JURK har i 1986 hatt besøk av kvinnepolitisk aktive fra andre deler av verden. PR-gruppen har hatt ansvaret for å utarbeide program i forbindelse med deres besøk.

JURK har fra tid til annen blitt invitert til å delta i radio-program, f.eks. "Sånn er livet". Så lenge programmene ikke har tatt for seg emner som naturlig hører inn under en annen gruppe, har det vært PR-gruppens ansvar å delta på disse.

BREDTVEITGRUPPEN.

Gruppens formål er å gi kvinnelige innsatte kunnskap om juridiske spørsmål.

Første onsdag i hver måned reiser to av medarbeiderne i gruppen til Bredtveit, slik at de innsatte som føler behov for å diskutere sine problemer, kan få kontakt med oss.

En gang i semesteret holder gruppen et informasjonsmøte, som mange av de innsatte møter opp på.

Begrunnelsen for at vi driver oppsøkende rettshjelp, er først og fremst at det er praktisk vanskelig å nå oss for de innsatte. Videre viser undersøkelser, bl.a. Ullernsmo-rapporten utarbeidet av JUSS BUSS, at de innsatte generelt har et skjult rettshjelpsbehov. Dette er det flere grunner til, bl.a. mistro til egen evne til å nå frem i systemet, dårlig kjennskap til reglene, at fengselsinstitusjonen virker passiviserende og at de innsatte ofte mangler andre kontakter utenfor fengselet til å hjelpe seg. Vi i Bredtveit-gruppen har erfart at vi lettere når frem til den innsatte når vi møter opp i fengselet. Det gir oss større mulighet til å forstå de innsattes situasjon. Vi møter den innsatte ansikt til ansikt, og føler selv fengsels-systemet på kroppen.

Bredtveitgruppen møter gjennom sitt arbeid i fengselet en gruppe kvinner som har svært harde livsvilkår. Av den grunn har gruppen kanskje også en sosial funksjon i tillegg til den rent juridiske. For at medarbeiderne som startet i Bredtveitgruppen skal være mer forberedt for oppgavene enn de ville vært etter vår vanlige opplæring, deltok vi i opplæringen JussBuss hadde for sine nye medarbeidere i Fengselsgruppen januar 1986.

Bredtveitgruppen har som sagt hatt faste vakter på Bredtveit en gang i måneden. Gruppen har i løpet av året behandlet henvedelser fra 11 innsatte. Vi vil her gjøre oppmerksom på at mange kommer gjentatte ganger, uten å registreres mer enn en gang. I 6 av sakene har det vært spørsmål innen fengselsrett. Spørsmålene har stort sett dreid seg om sikringsinstituttet og prøveløslatelse etter halv tid, og om overføring til andre institusjoner. Spørsmål innenfor andre saksområder fordeler seg slik: Erstatning (2), straff (2), barn (2), personrett (2),

sosial- og trygderett (2), og boligrett (1). I disse sakene har det gjennomgående vært flere spørsmål enn i de sakene vi ellers får, slik at dette har vært saker vi har arbeidet med over lang tid.

Aldersmessig skiller denne gruppen seg fra de øvrige radsøkende JURK har. De fleste er mellom 20 og 30 år. En del er også utenlandske statsborgere. Dette kan ha sammenheng med at denne gruppen har større vanskeligheter med å sette seg inn det norske rettssystemet enn andre. I tillegg har disse kvinnene sjelden kontakter utenfor fengselet.

Hvert semester arrangeres det, som vi nevnte innledningsvis, et informasjonsmøte på Bredtveit. Hensikten med dette møtet er for det første å informere de innsatte om JURKs generelle virksomhet, om Bredtveitgruppens formål, hva vi kan hjelpe med og hvordan gruppen fungerer på Bredtveit. Betydningen av vår oppsøkende virksomhet er stor. De aller fleste fikk vite om oss på Bredtveit, det vil si enten av sosialsekretæren eller av oss. Hensikten med møtet er dessuten å introdusere nye medarbeidere med Bredtveit, både de innsatte, ansatte og stedets beliggenhet.

Brosjyren.

Høsten 1985 arbeidet Bredtveitgruppen med å samle inn informasjon til en brosjyre for kvinnelige innsatte. Målgruppen har først og fremst vært de kvinnene vi møter på Bredtveit, men informasjonen er så generell at den kan være til nytte for alle innsatte. Målsettingen med brosjyren er å prøve å bote på det udekkede rettshjelpsbehovet vi finner hos de kvinnelige innsatte. Vi ønsket å lage en kort, informativ og lettfattelig brosjyre som skulle ta for seg de viktigste reglene i fengselsloven og fengselsreglementet, spesielt reglene om hva en kvinnelig innsatt kan gjøre når hun er alene om omsorgen for barn og skal/er i fengsel.

Arbeidet med brosjyren ble avsluttet desember 1986. Resultatet ble ikke helt som vi hadde tenkt oss. Den ene brosjyren ble nemlig til to innen vi var ferdige. Dette skyldes at stoffmengden ble så stor at det var naturlig å dele den i to brosjyrer,

som ble hetende "I konflikt med politiet?" og "Innsattes rettigheter". Disse tar for seg henholdsvis situasjonen før en ferdom på fengsling og situasjonen når en er fengslet. Brosjyren omhandler de innsattes rettigheter i forhold til forvaltningsloven og løslatelsessituasjonen.

Brosjyrene vil bli sendt til fengsler rundt i landet. I tillegg vil det bli mulig å kjøpe dem for interesserte. De vil være gratis for innsatte.

I forbindelse med vårt arbeid på Bredtveit har vi blitt oppmerksomme på at kvinnelige fanger er dobbelt undertrykte - både som kvinner og som fanger. De gis generelt et dårligere soningstilbud enn menn, noe vi ble ekstra klar over da kvinneavdelingen på Ullernsmo ble nedlagt. Dette resulterte i at to av gruppens medlemmer skrev følgende avisartikkel i Arbeiderbladet:

Likestilling for hvem?

Av **Kristin Cordt-Hansen og Cecilie Due, Juridisk Rådgivning for kvinner**

«Denne lov skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling. Offentlige myndigheter skal tegge forholdene til rette for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder. Kvinner og menn skal gis like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling.» Sitat likestillingsloven, paragraf 1.

Gjelder ikke myndighetenes gode intensjoner for innsatte?

Gjelder ikke likestillingsloven innenfor murene?

Erfaringer viser at det som tilbys kvinner av utdanningsmuligheter i dagens fengsel, er opplæring i søm, vev og husholdning. Mannlige fanger har derimot et mye videre spekter av tilbud. Det kan nevnes at det på Ullersmo blir gitt undervisning som strekker seg fra ungdomsskole, handelsskole m/ redusert fagkrets og grunnkurs/vdg, kurs i maskin og mekanikk og helt opp til universitetsutdanning. Det er vel og bra, å kunne sy, vev og lage mat, men dette gir svært få valgmuligheter

når kvinnene skal ut i arbeidslivet. Det er kanskje ikke alle som ønsker å bli hushjelp! I tillegg er markedet begrenset for denne type arbeid. Vi savner et mer allsidig tilbud for kvinnelige innsatte.

Ellers i samfunnet har man begynt å innse viktigheten av at kvinner blir representert i utradisjonelle yrker. Det er dessuten en kjensgjerning at tradisjonelle mannsyrker er bedre lønnet.

Selvfølgelig ønsker kvinnelige innsatte, som alle andre mennesker, å ha en jobb som man trives i og som kan tilby en tilfredsstillende lønn. I tillegg er det svært viktig at forholdene legges til rette for tilpassing utenfor murene.

Justisdepartementet begynte bra ved å opprette en kvinneavdeling på Ullersmo. For en periode fikk kvinnen ta del i Ullersmos gode utdanningstilbud, som i hvert fall er bedre enn det kvinner vanligvis tilbys. Glæden ble kortvarig, fordi Justisdepartementet vedtok å stenge den nytt opprettede kvinneavdelingen. Kvinner har verken før eller siden hatt så gode opplæringsmuligheter under soning. Vi innser selvfølgelig at det å blande kvinner og menn kan medføre problemer. Trodde Justisdepartementet at dette skulle bli problemfritt??? Burde man ikke i stedet for å stenge, ta utgangspunkt i det man har og bedre dette eller finne andre tilfredsstillende alternativer.

Vi synes Justisdepartementet her har valgt en meget «lettvin» løsning. Det som bekymrer oss, er

at vi nå er tilbake ved utgangspunktet. Kvinnenes muligheter begrenses seg igjen til vev, søm og husholdning. Vi hadde håpet at kvinneavdelingen på Ullersmo skulle være et lite skritt mot like soningsforhold for kvinner og menn. Vi venter spent på nye utspill fra Justisdepartementets nye politiske ledelse som kan være med på å oppfylle likestillingslovens paragraf 1's intensjoner og mål.

Senere resulterte de dårlige tilbudene kvinner gis til arbeid og utdanning under soning, sammen med en del andre skjevheter, i at de innsatte på Bredtveit la ned arbeidet og streiket. I denne forbindelse ble det også skrevet en avisartikkel av en av gruppens medlemmer. Artikkelen stod i Aftenposten, og så slik ut:

Nødskrik fra Bredtveit-innsatte

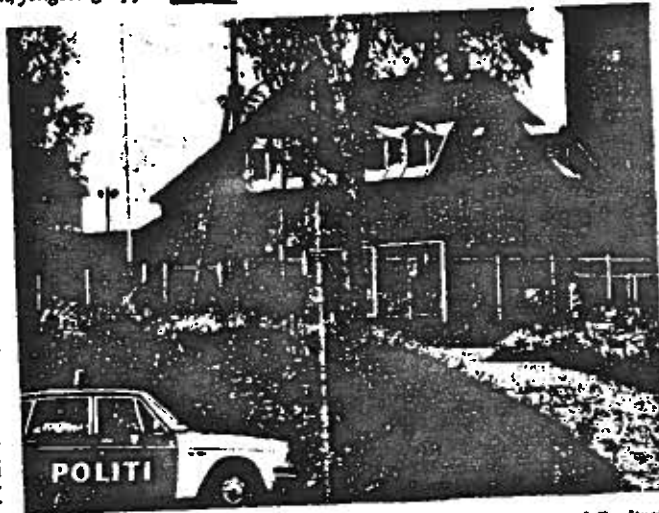
Av Kristin Cordt-Hansen, fengselsgruppen i JURK

Vi leser i avisene at de innsatte på Bredtveit gikk til det skritt å nedlegge arbeidet fra mandag 18. juni. Bra, sier noen, latterlig, sier andre, og man spør seg hvorfor. Streiken gjelder blant annet retten til ukontrollert besøk, de psykiatriske pasientenes forhold i fengslens og underbemanningen.

Sommeren 1988 vernet det en sak om «Ase» i Dagbladet. «Ase» var en ung kvinne på 23 år med psykiske problemer, som hadde fått en strikingsdom på 6 år. Denne strikingsdommen sauto hun på Bredtveit. Der har man dårlig psykiatrisk behandlingstilbud, fengselet lider av underbemanning, og resultatet ble at «Ase» tilbragte det meste av sin tid på gataceller fordi det ikke fantes tilbud for henne. Det manglet ikke forklaringer om at noe skulle gjøres fra de (u)ansvarlige i den politiske ledelsen, da Dagbladet satte sakstys på «Ase»'s tilfelle. Vi nevner i tillegg at daværende sosialminister L. A. Helø i store ordlag uttalte: «Jeg skal hjelpe Ase», i Dagbladet 5/3-88. Statssekretær i samme departement, A. Nohleby Holberg, sa at de skulle løse ansvaret som måtte deles med Justisdepartementet, og at Sosialdepartementet skulle ta initiativ til at noe ble gjort, og så videre.

Underbemanning

Hva har man så gjort for «Ase» og andre lignende tilfeller? «Ase» fikk en strikingsdom på 18 måneder 11. september 1987, og etter fremdeles på Bredtveit. I november fikk hun innvilget to dagers behandling pr. uke på Gaustad. Dette er det innvidertid snakk om å kutte ut nå. For «Ase» betyr det at hun mister en mulighet til å nærme seg et «normalt» liv. På grunn av underbemanning har man ikke kapasitet til å en betjent tar seg av henne hele tiden, slik forholdene krever. Underbemanningen gjør altså at «Ase» og andre i

Artikkelforfatteren redegjør for de problemer som førte til at innsatte på Bredtveit kvinnefengsel nylig nedla arbeidet.

samme situasjon, som det finnes altfor mange av i norske fengsler, blir plassert i gataceller og isolert fra fellesskapet, fordi det ikke hele tiden er folk som kan ta seg av dem.

For de andre innsatte betyr det at de ofte må tre til og hjelpe, og fungere som sosialarbeidere/betjenter. Dette kan være en belastning som forverrer deres egen situasjon. Selv om viljen til å hjelpe er tilstede, er de selv i en så vanskelig livssituasjon at det blir for mye å skulle take andres psykiske problemer i tillegg til de problemer man selv eventuelt måtte få i forbindelse med soningen. Det er uakseptabelt at innsatte pådrar seg et så stort og tungt ansvar, som selv fagfolk reserverer seg fra. Her er det på sin plass å nevne i

at «Ase» er blitt avvist både fra Angård og Gaustad tidligere.

Lever i frykt

Hos mange av de psykiatriske pasientene som er i fengsler, forverres de psykiske problemene istedenfor nå bedre, som intensjonene er med sikring. Når deres sykdomsbilde forverres, går dette også ut over andre innsatte, som blir svært utrygge av å høre for eksempel skrikning og dunk med veggen, og som lever i konstant frykt for at et av kanskje utallige selvmordsforsøk skal lykkes eller at andre innsatte skal komme til skade.

Det sier seg selv at underbemanningen ikke bare er et stort problem for de innsatte, men også for de ansatte. På Bredtveit er mangelen på be-

jenter så stor at de som er på vakt, har måttet gå 30 timer i ett strekk. Hvisom ønsker vel en slik arbeidssituasjon, og hvem kan yde slikt besta etter å ha blitt hjert så til det ytterste?

Underbemanningen blir en god sirkel, som går ut over både psykiatriske og andre innsatte og ansatte. Mensaker som fra før lider av dårlig tilbud, får en enda mer ubehagelig situasjon.

Besøk og kontroll

Arbeidsnedleggelsen skyldes også at de innsatte ønsket ukontrollert besøk – med den begrunnelsen at de eventuelt den besøkende, tilberer/ber tilberet narkotikamiljøet. For at en slik begrunnelse skal kunne aksepteres, bør frykten være real.

Det er ubehagelig at innsatte nektes ukontrollert besøk, fordi f. eks. besøkende er tidligere straffet, uten at det finnes klare bevis for at de tilhører narkotikamiljøet. Selv når de gjør det, burde det vel være usensvinnig med kontrollert besøk, i og med at alle på Bredtveit sier seg villige til å bli kroppsvist etter besøkene. Å kunne gi sin ektefelle/kjæreste en klem, er vel en rett de innsatte vil gi avkall på? Hvis man viser de innsatte den tilitt og det ansvar det innebærer å få ukontrollert besøk, tror vi at alle parter vil være bedre tjent med dette enn å sette stadig flere og større akraner. For at man skal fungere best mulig når man kommer ut i samfunnet igjen, tror vi dessuten at det er svært viktig at det livet man lever i fengselen, er mest mulig likt det man finner utenfor murene.

Hardt akys

Når man ser på de nevnte forhold og hva som har skjedd i f. eks. «Ase»-saken i det året som er gått siden pressen tok opp problemet, endrer man kanskje syn på at de innsatte på Bredtveit aksjonerer selv om man måtte være en av dem som synes det hele var latterlig. For at noe skal skje, virker det som om det må hardt skyts til, noe som Bredtveits kvinner nå tar konsekvensene av. Noen av de innsatte trakk seg fra streiken fordi de var redd for følgene. Dette gjør saken enda alvorligere, synes vi, da det skal gravevende forhold til for at så mange skal våge å opponere mot det autoritære fengselsystemet.

Vi håper at den nye politiske ledelsen vil ta disse problemene alvorlig, og høre på de innsattes nødskrik. Når vi sier alvorlig, mener vi ikke bare med fine ord, men også med handling. Ingen har vel lyst til å lese om disse ubeslekkede problemene som folkesting hver sommer fremover?

ØKONOMIGRUPPEN.

Økonomigruppen skal bistå de daglige lederne med økonomiarbeidet. Gruppen forholder seg til økonomien i JURK, innad og utad.

Blant arbeidsoppgavene er å utarbeide budsjett og føre regnskap. Etter hver lønnsavregning (d.v.s. en gang i måneden), sammenligner økonomigruppen den økonomiske situasjonen med budsjettet. Månedrappporter om den økonomiske situasjon legges frem på Fellesmøtet.

Økonomigruppen har også en kontrollfunksjon i forhold til regnskapet og overholdelse av budsjettet.

Det er økonomigruppen som er ansvarlig for å utarbeide taktikk og strategi i forhandlinger om pengebevilgninger, og også bestemme hvem som skal delta på disse.

Til slutt skal økonomigruppen ha oversikt over alle søknader om penger som går ut fra JURKs grupper, det være seg til brosjyreprosjekter eller seminarer. Vedkommende gruppe, eventuelt en representant, må legge frem søknadene på økonomigruppens møter.

VOLDS- OG MISHANDLINGSGRUPPEN.

Volds- og mishandlingsgruppen arbeider med de spørsmål som oppstår for kvinner i voldtekts- og mishandlingssituasjoner. En vesentlig del av gruppens arbeid har vært av prinsipiell karakter, men i løpet av året har gruppen også arbeidet med en rekke konkrete saker for kvinner som har vært utsatt for voldtekt/mishandling/incest.

Våren 1986 arbeidet gruppen hovedsaklig med å samle inn informasjon til et hefte om incestutsattes rettsstilling. Heftet gir blant annet opplysninger om anmeldelsessituasjonen, straffebestemmelser, rettssaken, hjelpeapparatet og de ulike erstatningsordninger.

I løpet av året har JURK opplevd en voldsom økning i antallet incestsaker. En viktig årsak til dette er antakelig den brede

dekningen incestproblematikken har fått i mediene de siste årene. Gjennom de sakene vi har arbeidet med, har vi oppdaget et stort og udekket behov for informasjon på området, og vi håper at dette heftet skal være med på å avhjelpe dette.

Heftet har vært ute til høring i løpet av året. Gjennom den økonomiske støtten vi har mottatt til dette arbeidet, vil vi kunne få trykket heftet tidlig i 1987.

Støttesenteret mot incest har bidratt med hjelp under utarbeidelsen, og har også henvist flere kvinner til oss.

I februar 1986 deltok Volds- og mishandlingsgruppen i et møte med moren til et barn som hadde vært utsatt for incest. Til stede var også Else Myklebust og en representant fra Oslo Barnevernskontor. Morens historie viste tydelig hvor vanskelig det kan være å vinne gehør for mistanker om incest og dessuten hvor mangelfull saksbehandlingen kan være i slike saker. Dette kan nok delvis skyldes den store uvitenhet som hersker på området.

Våren 1986 mottok vi en rapport fra Sosial Vakttjeneste, som gjennom en prøvetid har hatt døgnkontinuerlig vakttjeneste. Rapporten beskrev personalets erfaringer med prøveordningen. På denne bakgrunn skrev vi en støtteerklæring hvor vi påpekte betydningen av eksistensen av en slik hjelpetjeneste i en storby, og at den bør være døgnåpen for å fungere mest mulig effektivt.

Høsten 1986 har gruppen hatt bred kontakt med Krisesenteret i Oslo. Vi har vært på senteret en gang i måneden og holdt små foredrag for brukerne, og besvart juridiske spørsmål de måtte ha. Aktuelle emner for brukerne på Krisesenteret kan f.eks. være problematikken rundt samlivsbrudd og hva som skjer dersom man anmelder voldtekt og mishandling.

Høsten 1986 fikk vi dessuten en henvendelse fra personalet ved psykiatrisk avdeling på et sykehus. De fortalte at et problem

ved deres avdeling var at pasienter som hadde vært utsatt for incest, ofte ble oppsøkt av overgriperne, og at dette naturlig nok virket svært opprivende for dem det gjaldt. I denne forbindelse ønsket de råd om hva som kunne gjøres med situasjonen, og dessuten informasjon om problematikken generelt. De var også interessert i at JURK skulle sende noen representanter til avdelingen for å holde foredrag og besvare spørsmål de hadde rundt dette. JURK sendte en del informasjon om incest, som resulterte i at de foreløpig følte at de hadde fått tilstrekkelig kunnskap til å møte problemet.

I november 1986 arrangerte JURK et seminar for krisesenterpersonell i Vestfold. Seminaret ble holdt i Tønsberg. Volds- og mishandlingsgruppen holdt foredrag om voldtekt, mishandling og incest, med særlig vekt på straffebestemmelser, voldsofres rettigheter, anmeldelsessituasjonen, rettssaken og om utfallet av disse sakene.

En advokat kontaktet oss angående en grov voldtektssak han arbeidet med. Han fortalte at saken var henlagt flere ganger til tross for vitneforklaring til fordel for kvinnen, og han mente at saksbehandlingen hadde vært ufullstendig. Når saken nå skulle legges frem for riksadvokaten, ønsket han at JURK skulle avgi kommentar til saken.

Etter å ha truffet advokaten og kvinnen som hadde vært utsatt for volden, satt vi oss inn i saken. Gruppen skrev så et vedlegg til klagen til riksadvokaten. Vi trakk frem svakhetene ved saksbehandlingen og den generelle mistroen voldtektsofre ofte føler seg møtt med.

Justisminister Helen Bøsterud gikk i en avisartikkel ut og varslet en rekke nye tiltak for å bedre mishandlede kvinners situasjon. Utgangspunktet for hennes uttalelser var en undersøkelse som viste at 76% av alle anmeldte saker om kvinnemishandling blir henlagt. Volds- og mishandlingsgruppen tok opp tråden ved å skrive et brev til Justisministeren, hvor vi gav våre kommentarer til de foreslåtte tiltakene og fortalte om vår

Av Hanne Børing og Kristin Cordt-Hansen, Juridisk Rådgivning for Kvinner

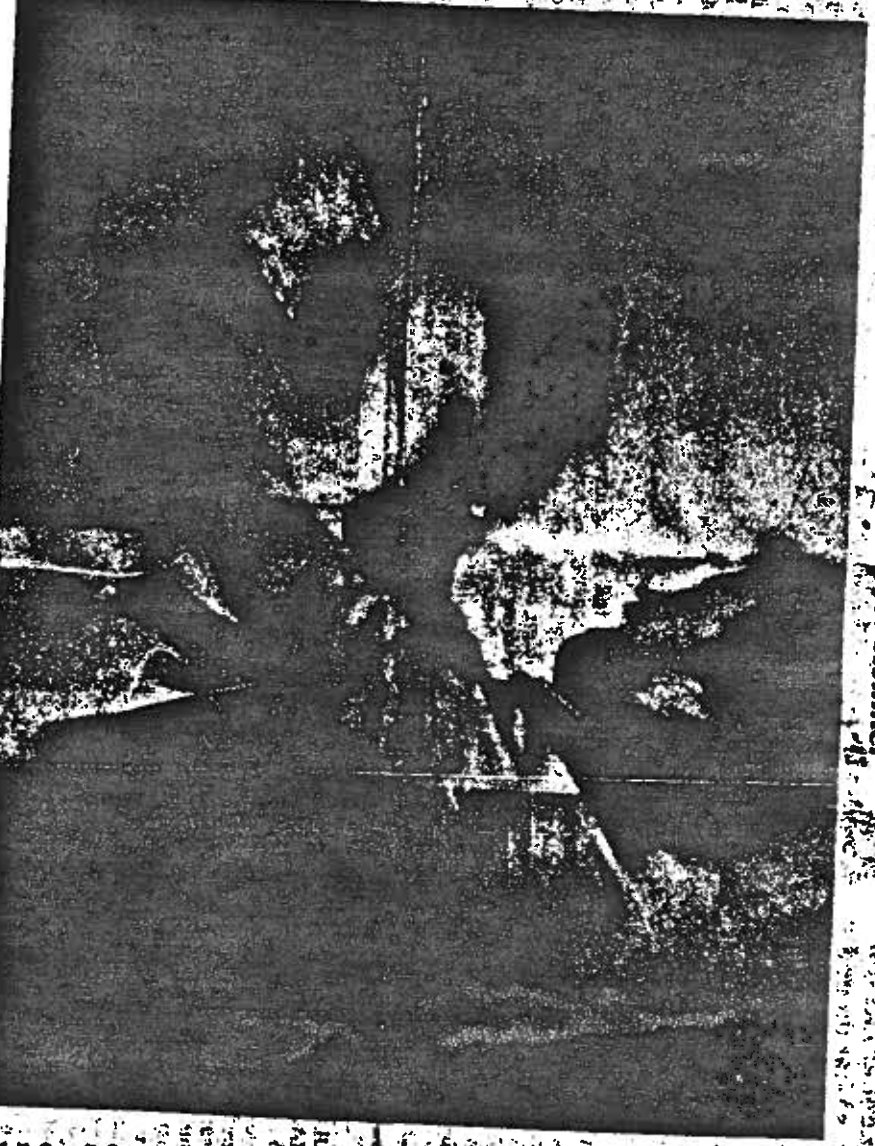
SØKELEYS VOLD

Vi i Juridisk Rådgivning for Kvinner nær pønsker justisminister Helems Bestendigs initiativ for å bedre situasjonen for mishandlede kvinner som er i kontakt med politi/Erstehjelp, med utenforretning. Forslagene ble skissert i svarbrevet i Arbeidsblad 18.10. og 10.11. og vi ønsker å komme bare noen av dem med bakgrunn i vår erfaring med mishandlings-saker.

Vårt materiale viser at de fleste saker går til det skriftlige og munnlige av kvinnene som har oppsøkt oss, opplyst at de har vært utsatt for mishandling. Her regner vi med at det er store mørketall. Dette skyldes at de fleste kommer for å få råd i forbindelse med separasjon/skilsniss, trette, trygd etc. og ikke for å snakke om mishandlingen. At de også har blitt målbundet, kommer ofte, bare fra hvis JURKS medarbeider er observert nok til å tolke signaler på at så har skjedd, og stiller spørsmål ut fra dette. Bare åtte av de førti kvinnene som kom til oss med problemer i forbindelse med mishandling, hadde anmeldt forholdet. Sju oppga ikke om de hadde anmeldt.

Grunnen til at så få gikk til det skriftlige og munnlige, kan blant annet være trykt for represalier fra mishandleren. Mange kvier seg også for å anmelde på grunn av det nære familierelasjonen, og av hensyn til eventuelle barn. Dessuten må man være klar over den psykiske påkjenning det er for disse kvinnene å bryte ut av forholdet, etter å ha blitt brukt med både fysisk og psykisk.

En annen grunn til at så få anmelder mishandlingen, er den høye henleggsprosenten i slike saker — 76 prosent henlegges — slik at mange reagener og føler at det ikke vil nytte likevel. En del av sakene henlegges på grunn av mangelen på bevis. For-

Mange mishandlings saker henlegges av mangfoldige årsaker — bare 76 prosent.

Auskjært og Bodels undersøkelse. Dette må det etter vår mening gjøres noe med, slik at tilfellene hvor fotografert ikke tas, blir unntakene, og ikke regelen. Vi er derfor glad for riksdokumentens initiativ når det gjelder ønsket om å bedre etterforskningsrutinene. Vi tror at situasjonen vil bli betraktelig lettere for mishandlede kvinner dersom man får offentlig påtale i disse tilfellene. Allerede i 1982 innskjært riksdokumentet at offentlig påtale burde brukes mer overfor kvinnemishandlere. Da vi ikke kan se at det skyldes en økning i tilfellene hvor offentlig påtale ble brukt, mener vi at det er viktig å undersøke hvorfor det ikke blir brukt mer.

En viktig årsak til at så få anmelder, kan være mangelen på praktiske prosedurer. Kvinnen kan ofte nekte å vitne, og dermed faller hovedvittnet bort. Denne utampen måner vi oppveies av at avhørforberedelse kan brukes i de tilfellene hvor kvinnen var klar over at hun kunne nekte å vitne da forklaringen ble gitt. Deretter vil man kanskje de tilfellene hvor saken trekkes tilbake i siste sekund.

Forslaget om å innføre bistandsadvokatordning for mishandlede kvinner, slik man har i Sverige, vil etter JURKS mening også være til god nytte for kvinnen. En slik bistandsadvokatordning har man i Norge for voldtektssaker. Vi håper at det vil bli innført også for mishandlingsaker.

Et annet viktig punkt er behovet for å bedre utvalget av advokater som kan bistandsadvokaten i disse tilfellene. Det er viktig at advokaten har god kunnskap om voldtektssaker og om et noen stryker. Bistandsadvokaten går så inn i en diskusjon med påtalemyndigheten, slik at kvinnen slipper å gjøre dette selv for å bedre utvalget av advokater.

Vi tror det dommeren avsluttede aktør og forvarer hvis de stiller spørsmål til vitnene som er ledningsløse eller ligger utenfor saken. For den mishandlede kvinnen, som er et av hovedvitnene, betyr dette at hun vil kunne føle seg tryggere, og rettsaken vil bli lettere å gjennomføre. I tillegg kan bistandsadvokaten prosedere eventuelt erstatningssøksmål mot mishandleren. Dette skyldes vanligvis etter at skyldspørsmålet er avgjort, men for straffutmålingen er foretatt. Slik kan bistandsadvokaten indirekte påvirke straffutmålingen ved å vise til hvilken belastning mishandlingen har vært og vil være for kvinnen. Straffene i mishandlingsaker er veldig lave. Når man vet at de fleste som er utsatt for slik behandling, i tillegg til fysiske skader, psykiske skader som, for eksempel, kan gjøre det vanskelig å gå ut i arbeidslivet, kan dette være paradoksal. Arvnevisen er straffelovens bestemmelser om f.eks. gemstrafkvalber og straffutmålingen, viser etter vår mening hvilke alvorlig samfunnet har dette problemene, og folks holdning til denne problematikken generelt avspeiles.

Noe vi savner fra justisministerens side når det gjelder problemene rundt kvinnemishandling, er vilje til innsett for å gjøre noe for barna. Disse er ofte svært utsatt når mor mishandles, noe også Bodel og Aslakrud viser til i sin undersøkelse. I tillegg til den psykiske belastning det er å se at mor ikke helse, blir det også ofte fysisk mishandlet, uten at dette følger for mishandleren i en eventuell rettsak. I de fleste tilfeller er det ikke engang tatt med i rapporten et barnet ble slektet veggvegg. Hvis påtale også gjaldt mishandlingen av barnet, tror vi at man ville ta barnets situasjon mer alvorlig. Vi føler også at behovet for et tilbud til disse barna må innføres snarest.

Justisministeren sier selv i Arbeidsblad 10. november at mishandlingsaker er nedprioritert. Vi håper at man endrer denne praksisen for hvordan kvinnen

NØKKELREGISTERGRUPPEN.

Nøkkelregistergruppen har som oppgave å kontrollere at alle de saker JURK mottar, blir besvart. Dessuten skal gruppen registrere og arkivere de innkomne sakene.

Formålet med Nøkkelregistergruppens arbeid, er å gi JURKs medarbeidere en oversikt over de saker vi mottar.

I og med at sakene blir registrert og arkivert, blir viktige praktiske og juridiske opplysninger bevart. Dette medfører at materiale blir lettere tilgjengelig for JURKs medarbeidere.

Nøkkelregistergruppen utarbeider også en månedsrapport som blir fremlagt på Fellesmøtet hver fjerde uke. Rapporten gir en statistisk oversikt over hvor i landet de rådsøkende kommer fra, og hvilke rettsområder vi kommer i befatning med. Dette har betydning blant annet når vi skal sette i gang PR-kampanjer. Dessuten gir den opplysninger om antall innkomne saker pr. måned. Månedsrapporten blir sammenlignet med månedsrapporten for samme måned året før. Dette gjøres for å sjekke eventuell opp- eller nedgang i antall saker. Månedsrapportene er videre viktig og nyttig ved utarbeidelsen av årsrapporten.

Systemet for registreringen:

1) Nøkkelregistergruppen tar utgangspunkt i de saker som er lagt til registrering. Slik registrering foretas hver uke og er grunnlaget for hver månedsrapport.

2) Nøkkelsakene: Dersom en sak anses å inneholde viktige opplysninger eller gir god generell informasjon, kan den bli foreslått som "nøkkelsak". Det er Nøkkelregistergruppen som avgjør spørsmålet. Saken anmerkes som nøkkelsak i hovedregisteret, dersom forslaget godtas.

Arkivet:

Det er Nøkkelregistergruppens ansvar å holde orden i arkivene.

PRINSIPIELL GRUPPE.

Denne gruppen arbeider med henvendelser JURK får fra organisasjoner og enkeltpersoner om støtteuttalelser og lignende. Prinsipiell gruppe tar også selv initiativ til saker den mener JURK bør engasjere seg i, og uttale seg om. Gruppen gjør da det forarbeidet som må til før saken kan fremlegges i AU eller på Fellesmøtet.

I 1986 arbeidet Prinsipiell gruppe med en rekke saker. Først og fremst avga vi en støtteerklæring til Alene Foreldre Foreningen i saken "Alenemor mot Staten", og skrev leserinnlegg i en del aviser, blant annet Adresseavisen, Arbeiderbladet og Klassekampen. Leserinnelgget var som følger:

Alenemor mot staten

**Av Else Anette Gannes,
Cathrine Storhaug,
Nina M. Tangen, JURK**

Vi leser i avisen at en alenemor nå går til rettsak mot staten på vegne av sitt barn.

«Hvorfor det?» tenker vi.

Jo, barnefaren betaler nemlig et underholdningsbidrag til barnet, som overstiger det offentlige minstebidrag (kr. 660,- pr. mnd.) Siden moren mottar overgangsstonad fra folketrygden tar staten den del av barnebidraget som overstiger minstebidraget, til delvis dekning av morens overgangsstonad. Overgangsstonad er en støtte til livsopphold, f.eks. til dekning av mat og klær. Dette kan gis til enslige, skilte og separerte forsørgere.

Eksempel:

Charlottes mor og far er skilt og Charlotte bor hos moren. Moren mottar overgangsstonad. Foreldrene til Charlotte har avtalt at Charlotte skal ha et barnebidrag på kr. 1000,- pr. mnd. Av Charlottes barnebidrag tar folketrygden kr. 340,- (1000,- - 660,- = 340,-). Dette beløpet går altså til dekning av morens overgangsstonad. Charlotte får dermed kr. 660,- i barnebidrag.

I barneloven er det uttrykkelig fastslått at det er barnet som har rett til barnebidrag. Barneloven sier videre at barnefaren skal betale bidrag etter evne. Ingen kan heller gi avkall på barnets rett til bidrag.

Folketrygden bryter imidlertid helt med barnelovens prinsipper om barnets rett til uavkortet bidrag når deler av barnebidraget brukes til dekning av morens eller farens livsopphold. Den delen av underholdsbidraget som på denne måten går til folketrygden regnskapsføres der som inntekt for staten. Dette beløp utgjorde ca. kr. 60 000 000,- i 1985. For den enslige forsørger med ett barn betyr dette at de må klare seg med:

Overgangssta.: kr. 3387,- pr. mnd.
Minstebidrag: kr. 660,- pr. mnd.
Barnetrygd: kr. 922,- pr. mnd.
TOTALT: kr. 4969,- pr. mnd.

I året utgjør dette mindre enn kr. 60 000,- i brutto. Det er også viktig å være oppmerksom på at overgangsstonad og underholdsbidrag er skattepliktig inntekt. Det skal ikke så mye fantasi til for å forstå at de må leve på eksistensminimum. Poenget er at staten tar midler, som vi i JURK mener barna har krav på. Tidligere norsk rett hadde bestemmelser om at barn hadde plikt til å forsørge sine foreldre. Disse bestemmelsene er nå helt ute av lovgivningen. Man kan stille seg spørsmålet om ikke barn i realiteten fremdeles har en slik forsørgelsesplikt i og med refusjonsreglene i folketrygden. Når den enslige forsørger mottar overgangsstonad, får den bidragspliktige ingen mulighet til å bedre sine barns levevilkår. I praksis vet den bidragspliktige ofte heller ikke hva som skjer. Det er nemlig slik at det er bidragsfogden som fordeler det beløp som den vidragspliktige innbetaler, mellom arnet og folketrygden.

Alle vet vi hva det koster å ha barn. Alle vet vi også inderlig godt hvor stor betydning det har at barn har det trygt økonomisk. Likevel tar folketrygden en del av det underholdsbidrag som egentlig tilkommer barnet. Dette synes vi i JURK er urimelig.

La barna få sitt bidrag ubeskåret!

Merk: Utfallet av denne saken vil få betydning for ca. 26 000 eneforsørgere som mottar overgangsstonad og deres barn som er ca. 40 000 i antall.

JURK ønsker «alenemor» lykke til!

Dessuten foretok Prinsipiell gruppe endel undersøkelser for oversettelse av brosjyren om JURK til urdu, tyrkisk, vietnamesisk, englesk og spansk. Den tyrkiske og den engelske oversettelsen er ferdig, men ingenting er trykket på grunn av at JURKs økonomi er dårlig og at tolketjenesten er svært dårlig utbygget. Dersom pågangen skulle bli stor, mangler vi derfor grunnlag for å ta oss av de utenlandske kvinnene. Ut fra arbeidet med oversettelsene, så man i JURK behovet for en egen Innvandrerkvinnegruppe. En slik gruppe ble stiftet i 1986, delvis med bakgrunn i prinsipiell gruppe. Se mer om denne gruppen nedenfor.

Andre saker Prinsipiell gruppe har beskjeftiget seg med i 1986, er å skrive leserinnlegg og en oppfordring til Kommunal- og Arbeidsdepartementet om å forandre reglene omkring utregningen av arbeidsledighetstrygd.

Vi har også foretatt undersøkelser angående hvilke regler som gjelder i Norge og Sverige ved mobbing av arbeidstakere. Resultatet av undersøkelsen viste at det ikke er noen reell forskjell når det gjelder sanksjoner mot mobbere i de to land.

Prinsipiell gruppe var også involvert i arbeidet med å opprette et fond for voldsofre i Norge. Dette har det ikke blitt noe mer ut av.

Til slutt nevnes at Prinsipiell gruppe har støttet ISIS - et internasjonalt feministisk nettverk.

INNVANDRERKVINNEGRUPPEN.

JURK har fått få saker registrert under problemområdet innvandrerkvinnens rettsstilling. Antallet kunne ha vært langt høyere sett i forhold til det antall innvandrerkvinner som bor i Norge. Dette tyder på at JURKs rettshjelpstilbud ikke når innvandrerkvinnene, og for å bøte på dette ble "Innvandrerkvinnegruppen" dannet høsten 1986.

JURK har imidlertid også tidligere hatt en Innvandrerkvinnegruppe, som utarbeidet en brosjyre om innvandrerkvinners rettsstilling i samarbeid med Foreign Women Group.

I mai 1986 deltok JURK på et fremmedrettsseminar arrangert av Norges Juristforbund. Seminaret behandlet flyktninge- og asylsøkerproblematikken. På den måten tilegnet vi oss en viss grunnleggende kunnskap om disse gruppenes stilling i forhold til norsk rett, og i forhold til Folkeretten.

Etter at Innvandrerkvinnegruppen ble dannet, tok vi kontakt med JussBuss som var villige til å holde et internt seminar for oss. På dette undervisningsseminaret ble blant annet de forskjellige terminologiske begrepene innen fremmedretten gjennomgått. Det ble også undervist i hvilke rettskilder man har innen fremmedretten, og hvilken kompetanse de forskjellige instanser som behandler fremmedrettssaker har.

Målsettingen til JURKs Innvandrerkvinnegruppe er først og fremst å nå innvandrerkvinner med informasjon om vår eksistens og at vi har et rådgivningstilbud. Vi vil derfor la spesialiseringen innen fremmedrett ligge foreløpig.

Vi har videre vært opptatt av å skaffe oss bedre oversikt over de forskjellige innvandrerkvinnegruppene og deres organisasjoner. Ut fra dette har vi tatt kontakt med en rekke av disse organisasjonene for å få tilsendt materiell.

Gjennom JussBuss har dessuten JURK fått kjennskap til at Røde Kors og andre organisasjoner har påbegynt en holdningskampanje om antirasisme. Vi syntes dette var et fint tiltak og kontaktet Røde Kors fordi vi gjerne vil bidra med arbeid på en eller annen måte dersom det er ønskelig. Videre har vi bedt om å få tilsendt informasjon og møtereferater etterhvert som arbeidet med kampanjen skrider fremover.

AD HOC GRUPPER.

AD HOC-GRUPPE FOR SELVBESTEMT ABORT.

Våren 1986 ble det startet en aksjon som ble kalt "Ja til livet". Formålet var å endre abortloven, som deltakerne stilte seg negative til. Ønsket var å fjerne retten til fri abort. Dette utspillet kunne ikke JURK la stå ubesvart. Fellesmøtet besluttet derfor å danne en ad hoc-gruppe, som skulle ha i oppgave å vurdere hva JURK burde gjøre med problemet. En av gruppens medlemmer skrev en artikkel, som Fellesmøtet vedtok å sende til en del av landets aviser. Den ble blant annet trykket i Aftenposten, Arbeiderbladet, Klassekampen og Nationen, og hadde følgende tekst:

IDAG**Hvem skal bestemme?**

*Av Kristin Cordt-Hansen,
Juridisk Rådgivning for Kvinner*

Nå vil man abortloven til livs! Kvinner skal igjen fratras sin rett til å bestemme over sin egen kropp hvis enkelte krefter innen Norges kristne samfunn får det som de vil. Dette utspillet kan vi ikke la stå ubesvart.

Hvis vi skal tilbake til tilstanden som den var før abortloven, vil det si at en kvinne må se den kanskje viktigste beslutning i sitt liv, tatt av andre. En beslutning som får vidtrekkende konsekvenser for hennes og andres liv på lang sikt får hun da selv ingen innvirkning på. Til tross for at det er hennes kropp som nærer dette livet, hun som er nærmest til å vurdere sin egen situasjon, hun som skal ta ansvaret for dette livet i minst 20 år framover o.s.v., anses hun ikke for å være kompetent til en slik avgjørelse. Etter vår oppfatning må hun være den eneste som er det!

Å tro at man fjerner aborter ved å fjerne abortloven, er svært urealistisk. Alle vet at aborter ikke kom med abortloven i 1978, men eksisterte lenge før den tid. Hvorfor tror man da at aborter vil være en saga blott om man fjerner abortloven? Hvis man tør se virkeligheten i øynene, vet man at det som mest sannsynlig vil skje, er at kvinner som ser abort som eneste utvei, vil måtte gå tilbake til illegale metoder. Hvem har vel ikke hørt om kvinner som har blitt skadd for livet etter inngrep med strikkepinner, hos «kloke koner» og andre metoder. Hvem tjener på at mange kvinner igjen må se seg tvunget til å ta i bruk illegale metoder for å unngå uønskede svangerskap? I hvertfall ikke kvinner. Aksjonen «Ja til livet» har invitert mor Theresa til å tale. Han har uttalt at abort er en større trussel mot menneskeheten enn atombomben. I India dør hvert år ca. 400 000 kvinner som

følge av illegale aborter.

Hvorfor ser en del kvinner seg tvunget til å ta abort? Dette spørsmålet har vi ikke sett stilt verken av aksjonen «Ja til livet» eller av andre motstandere av selvbestemt abort, nå eller tidligere. Vi vil se litt på denne, etter vår oppfatning, interessante problemstilling. Slik situasjonen er i dag er mange unge skeptiske til å få barn. Barnehager legges ned og det samme skjer med fritidsklubber og lignende. Vi mener at man ville vise sin respekt for livet på en langt mer ansvarsfull måte dersom man gjorde forholdene bedre for barna som nå en gang er født inn i denne verden. Hvorfor så opptatt av å verne om det ufødte liv, når de som allerede er født, neglisjeres? Ta heller barn på alvor og lytt til deres behov.

Abortmotstanderne har valgt slagordet «Ja til livet», men til hvilket liv? For oss betyr det mye hva en har å tilby et barn. Barn har krav på foreldre som har mulighet til å ta seg av dem på en fullverdig måte, både på det følelsesmessige og økonomiske området.

At man er for abortloven, betyr ikke at man er for abort som sådan. Det betyr derimot at man tar konsekvensen av den virkelighet man lever i og innser at abort, som har vært praktisert i mange hundre år, ikke elimineres ved å fjerne abortloven. Etter vår oppfatning er den sentrale problemstilling i denne debatten HVEM som skal bestemme når en kvinne først ønsker abort. Etter at kvinner endelig, etter lang og hard kamp, har fått selvbestemmelserett over sin egen kropp, tror vi at vi har mange både kvinner og menn med oss når vi sier: **TA IKKE DENNE RETTEN FRA OSS.**

AD HOC-GRUPPEN "TIP TOE".

Hovedformålet med dannelsen av denne gruppen var å få satt i gang en diskusjon om reklame i media. TIP TOE reklamen ble brukt som et eksempel på den trenden vi ville reagere mot. Et annet formål var å få TIP TOE reklamen fjernet fra ukeblader o.l., fordi vi mente den stred mot Markedsføringslovens §1. Vi ønsket også å være med på å stanse den utviklingen som har vært innen reklame de senere årene, der reklamen har blitt mer og mer finurlig utformet med henblikk på sex.

Vi tok for oss markedslovens § 1, og kontaktet Forbrukerombudet for å få informasjon om praksis ved anvendelsen av den. Markedslovens §1, 1.ledd har aldri blitt benyttet av Markedsrådet. Paragrafens annet ledd har derimot blitt mye brukt.

Vi sendte så en anmodning til Forbrukerombudet, hvor vi prinsipielt krevde at TIP TOE skulle ses på med henblikk på Markedsføringslovens §1, 1. ledd, subsidiært 2. ledd.

JURK ønsket som nevnt at debatten i media skulle settes i gang. Det ble imidlertid ikke skrevet noen avisartikkel fra JURKs side, fordi TIP TOE trakk sin reklame tilbake etter anmodning fra Forbrukerombudet. Vi kan jo håpe at det også har hatt innvirkning at JURKs anmodning ble lagt ved Forbrukerombudets brev, og at vi tok opp det ansvarlige reklamebyråets virksomhet i et av våre programmer i RadiOrakel.

I forbindelse med JURKs engasjement i denne saken, ble vi invitert til å være med på en sak mot Levis Norge a/s. Her kan vi nevne at Forbrukerombudet benyttet sitat fra vår anmodning til dem om reaksjon mot TIP TOE, i sin prosessføring mot Levis Norge a/s.

Det vi oppnådde ved arbeidet i denne gruppen, var å få god kjennskap til Markedsføringslovens §1 og Markedsrådets funksjon. Det vi imidlertid ikke oppnådde, var at Markedslovens §1, 1.ledd ble benyttet. Rettstilstanden ved denne paragrafens 1.ledd, er derfor fortsatt svært uklar.

AD HOC-GRUPPEN "MAKT".

I begynnelsen av desember 1986 ble det nedsatt en ad hoc gruppe for å reagere på forsiden og lederen i bladet MAKT nr. 1 1986, hvor betegnelsen "Hunndjevler" ble benyttet om kvinner generelt, og i særdeleshet alenemødre.

Ad hoc-gruppen oversendte bladet til Pressens Faglige Utvalg for å få dem til å se på de presse-etiske sidene ved fremstillingen. Vi avventet Pressens Faglige Utvalgs reaksjon, og ble dessverre skuffet da det ikke var noe de kunne gjøre, fordi de ansvarlige ikke var organisert.

Gruppen skrev og et leserinnlegg i Dagbladet, som et svar på et leserinnlegg redaktøren i MAKT hadde hatt i sakens forbindelse. Dessuten ble boken "En hundjevles bekjennelser" av Fay Weldon sendt MAKTs redaktør Carl Johan Berg, som en liten hilsen i anledning julen.

Artikkelen:

«Makt»s redaktør en «røyksopp»?

Makt's redaktør Carl Johan Berg skriver i et leserinnlegg i Dagbladet 4.12 at hans «saken» de, betegnelsen på sin artikkel om alenemødre: «Hunnedevlene», referer til Fay Weidons bok «En hunndevils bekkenelser». Hvis det er denne, forøvrig meget gode, boken han referer til, stiller vi spørsmålsvis til om Berg overhodet har lest den. I så fall har han gått glipp av Fay Weidons herlige ironi, og hva boken egentlig handler om. **JURK** oversender boken som en liten julehilsen til herr

Berg.
 Herr Berg anklager i sitt innlegg Britt Amble fra Alene-foreldre-foreningen for å være ute etter å hindre samarbeid om samværretten. Slik vi forstår det, angriper hun

derimot det samme som vi reagerer på: Nemlig bruken av «Hunnedevlene», som en generell begreps på kvinner, og i særdeleshet alenemødre.

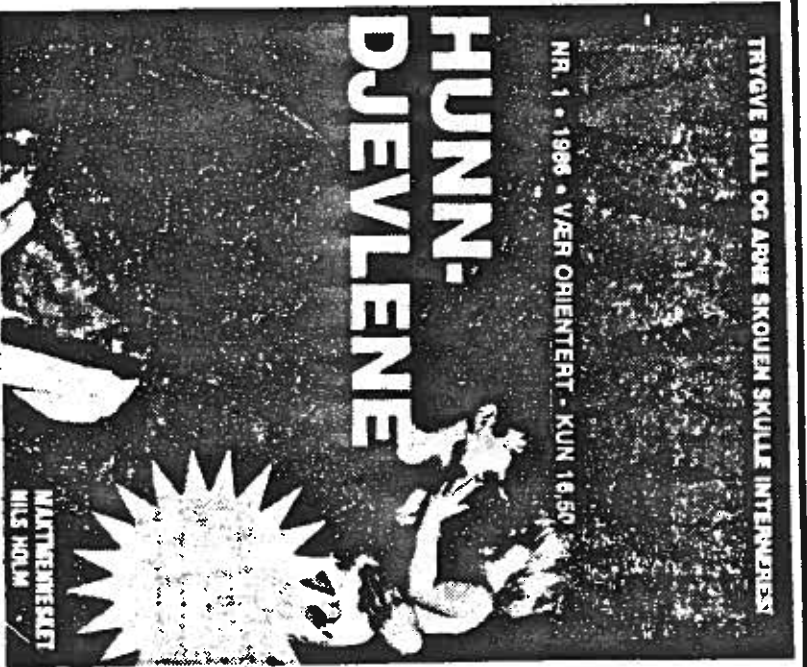
Har vi lov til å spørre herr Berg om hvordan han har tenkt seg at slike anklager skal kunne fremme samarbeid? Etter vårt syn vil slike angrep tvertimot drepe den viljen til samarbeid som er tilstede.

Herr Berg poengterer i sitt innlegg at det største problemet i forbindelse med samværretten, er at den bokkortes av «hunnedevlemødre», som ikke tenker på sine barn. Vi slutter oss til at det er en meneskerrett for barna å ha kontakt med begge sine foreldre. Derfor undrer det oss at han ikke ser den andre siden av dette problemet. I vårt arbeid i

JURK har vi erfart at svært mange aleneforsørgere sliter med at den samværstberettigede ikke følger opp den avtalte samværstid. Det skal ikke mye fantasi til for å forstå hvor opprivende dette virker for barna, som stadig får sine forventninger knust. De ventler, blir skuffet, venter igjen...

Med det samme vi er lune på barnets rolle i det hele, vil vi minne om at det er barnet denne debatten dreier seg om. Vi synes det er forferdelig trist at det igjen oppfordres til å bruke barnet som et konstruert maktampens som konstrueres mellom kjæmrene. **JURK** v/

Barbro Noss
 Hanne Berling
 Gunn Jamm Myrseth
 Erlinda Corali Hanssen

Redaktøren i Makt har fått en del kunnere på nakken.

IX ANNEN VIRKSOMHET.

BESØK FRA KENYA.

I uke 43 hadde JURK besøk av en Kenyansk NORAD-stipendiat, Betty Wamalwa. Hun gjestet avdeling for Kvinnerett ved fakultetet fra 15. september til 30. november. I løpet av den tiden hun tilbrakte i Norge besøkte hun en rekke organisasjoner og institusjoner Kvinneretten hadde kontaktet.

Betty Wamalwa er forskningsleder ved Public Law Institute i Nairobi. Dette instituttet driver blant annet rettshjelp på lik linje med JUSS BUSS og JURK. En sentral målgruppe for dette arbeidet er kvinner. Instituttet planlegger et "Women research and resource center". Senteret skal være et forsknings- og dokumentasjonssenter, om og for kvinner. Public Law Institute har tidligere engasjert seg i arbeidet mot mishandling av kvinner, blant annet med en stor plakatkampanje.

NORAD-stipendiet ble gitt til Betty Wamalwa som et ledd i et program for kvinnerettet bistand. Formålet med oppholdet i Norge var å få innblikk i den kvinneforskning som blir drevet her.

Betty Wamalwa er ikke selv jurist, men jobber mye med de rettslige sidene av kvinnepolitiske spørsmål.

I løpet av de fire dagene hun var hos oss i JURK, presenterte de forskjellige tverrgruppene seg. Vi forsøkte å gi et bilde av hva vi driver med, og sammenhengen mellom saksbehandlingen og det kvinnepolitiske arbeidet vårt. Vi fikk til en fin dialog, med gjensidig utveksling av synspunkter og erfaringer. Problemerkene viste seg å være overraskende like i Kenya og Norge.

Det var vårt ansvar å vise Betty Wamalwa Kvinnehuset. Hun var med oss dit en ettermiddag utenom JURKs vakter der. Vi fortalte om Kvinnehusets historie, og om dets funksjon i dag.

Etter forespørsel fra JURK kom Britt Amble fra Alene Foreldre Foreningen for å fortelle om arbeidet de driver. Også i Kenya

har aleneforeldre, det vil som oftest si alenemødre, problemer tilsvarende de de har i Norge.

I forbindelse med Betty Wamalwas besøk utarbeidet de forskjellige gruppene en engelsk presentasjon av seg selv. Det ble også laget en engelsk presentasjon av JURK som helhet - organisasjonens oppbygning og måten vi arbeider på.

BESØK FRA SEOUL I KOREA.

Fra 28. til 30. oktober var dr. Tai-Young Lee, Koreas første kvinnelige jurist, på besøk i Norge. Dr. Lee grunnla et stort rettshjelpssenter for familieforhold med utgangspunkt i egen praksis, i 1950-årene. Bakgrunnen for dette senteret, som er kalt "One hundred women's building", var at dr. Lee ble oppmerksom på at koreanske kvinner ikke hadde noen steder de kunne få rettshjelp. De hadde ingen penger og kunne ikke betale advokat.

De første 10 årene var harde. De ble ikke akseptert, og fikk derfor heller ingen hjelp. Etterhvert begynte kvinnene selv å hjelpe til. Resultatet ble at senteret ble finansiert av 1700 kvinner.

I starten var senteret kun åpent for kvinner, men etter hvert fikk også menn adgang. Dr. Lee så det som nødvendig å gi et tilbud til hele familien for å kunne være et reelt tilbud til kvinnene. Det fantes ikke andre hjelpetilbud til kvinner, som f.eks. vaktentral, krisesentre o.l. Det var derfor absolutt nødvendig å skape fred i familien, fordi kvinnen ikke hadde noe annet sted å gjøre av seg.

Dr. Lee har også opprettet rettshjelpssentre i USA for koreanske immigranterkvinner.

I dag finnes det fire sentre i Sør-Korea, og ti i USA. Disse sentrene driver med direkte rådgivning for kvinner og familier, i og utenfor sentrene.

JURK ble invitert, sammen med Avdeling for kvinnerett og JussBuss, til en uformell samtale med dr. Lee. Vi sendte to representanter. Samtalen fant sted på Hemsens i Tullingt. 4 c, og varte en halv dag. Vi fikk tips og tanker til vår egen drift, og håper at også dr. Lee hadde utbytte av samtalen.

LANDSKONFERANSEN FOR KVINNER.

27. og 28. september 1986 ble det for første gang arrangert en landskonferanse for kvinner.

Konferansen var på Stord, og ble arrangert av Stord Kvinnelag som hadde invitert representanter fra hele kvinnebevegelsen. I alt var 32 organisasjoner representert med til sammen 180 deltagere. JURK sendte tre representanter.

Temaet for konferansen var "Hvorfor samle kvinnebevegelsen?". Første dag hadde Else Myklebust hovedinnlegget. Hun kalte det "Fem essays om kvinner" og tok utgangspunkt i Kvinnekonferansen i Nairobi 1985. I essayene tok hun opp: "Kvinnekonferansen i Nairobi", "Kvinnene og språk", "Koloniseringen av kvinner", "Segregering og integrering" og "Et større perspektiv - solidaritet mellom kvinner". Etter hennes innlegg var det debatt. Saker som ble tatt opp var blant annet incest, Hilleslandsaken, kjernefamilien, 6-timers dag, barnehager, kvinnemishandling og krisesentrenes situasjon, kvinner i politikken, yrkesliv og fagorganisasjoner.

Neste dag var det innlegg fra et panel bestående av Rune Haukaa, Unni Rustad fra Kvinnefronten, Bente Ottesen fra KIK, Inger Gilje fra Støttesenteret mot incest, og en representant fra krisesenteret i Sunnhordaland. Etter deres innlegg var det igjen debatt.

Det kom ikke noe entydig svar på konferansens tema. Det viktigste var at man var samlet, mange kvinner fra ulike organisasjoner som fikk synliggjøre saker de brant for. Det kom frem forslag om å forsøke å danne et nettverk mellom alle kvinneorgani-

asjonene (paraplyorganisasjon). Det kom også forslag om å arrangere en Landskonferanse for kvinner hvert 2. år.

Det ble sendt ut en pressemelding fra konferansen. Likeledes ble det sendt brev til statsråd Leif Haraldseth i Kommunal- og arbeidsdepartementet om Hilleslanddommen, Helse- og sosialminister Tove Strand Gerhardsen om økonomisk støtte til krisesentrene og til den norske regjering ved statsminister Gro Harlem Brundtland. Det ble også sendt brev til de forskjellige politiske partiene med oppfordring til å lovfeste 6 timers arbeidsdag med full lønn innen 1992. JURK stilte seg bak disse resolusjonene.

X VEDLEGG

JURK avga i 1986 tre høringsuttalelser som vil bli gjengitt nedenfor.

Juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Oslo, 14. januar 1986.

HØRINGSUTTALELSE

fra Juridisk Rådgivning for Kvinner
til

"Ny fremmedlov - regler om ansvar for utgifter m.v. samt
ytterligere plikter for transportselskapene".

• Deres referanse: 12397/85 P-J EF/tj.

Med hilsen;

Juridisk Rådgivning for Kvinner

v/ Hanne Børing, Unni Raadim, Hanne Merete Jendal og
Anette Østgård.

Sanksjoner overfor transportselskapene.

JURK mener at det bør være sanksjoner overfor transportselskapene for å sikre at reglene blir etterfulgt i praksis. Vi mener at en fast avgift pr. passasjer vil være den beste løsningen. Det vil gi en enkel saksbehandling, og transportselskapene vil vite hva de har å holde seg til. Transportselskapene vil dessuten ikke ha noen innvirkning på utlendingens oppholdstid i landet, og deres økonomiske ansvar bør derfor ikke knyttes direkte til faktiske oppholdsutgifter.

Vi ser en fare i at avgiften kan bidra til at transportselskapene blir for strenge med hva de godtar som gyldig/ugyldig dokumentasjon. Derfor er det igjen viktig at det kun er åpenbar falsk dokumentasjon som kan påføre transportselskapene en avgift.

Til §53 - revidert.

Kommentar til bestemmelsen om utgifter til vakthold.

JURK ser at det vil virke preventivt at utlendingen selv må betale utgifter til vakthold hvis han/hun ikke forlater landet frivillig. Dette vil hindre unødig opphold i riket.

På den annen side mener JURK at det bør tas hensyn til flyktingers generelle svake stilling, både innflytelsesmessig og økonomisk. Vi finner det urimelig at de skal betale for et "tvungent" vakthold. Vår konklusjon er derfor at dette bør være det offentliges ansvar.

Kommentar til bestemmelsen om utpantningsrett og tvangsfullbyrdelse.

JURK stiller seg positiv til denne bestemmelsen. Vi har forståelse for at det er nødvendig å få en hjemmel til en praksis som allerede eksisterer. Det vil medføre at lovens bestemmelse om utlendingens betalingsplikt blir effektiv.

Videre mener JURK at bestemmelsen vil skape større likhet og dermed rettssikkerhet for flyktinger, fordi den forhindrer en tidligere tilfeldig praksis.

Vi vil påpeke at prinsippene i dekningsloven må gjelde også i disse tilfellene. Det er viktig at utlendingene gis en mulighet til å klare seg økonomisk etter at de er blitt ført ut av landet.

Til §53 A

Nr.1: Fly- og båtselskapenes plikt til å kontrollere utenlandske passasjerers reisedokumenter og visum ved ombordstigning.

JURK mener at transportselskapene må kunne kontrollere om passasjerene har gyldig reisedokument. Hvis de ikke kan gjøre dette, vil en innsamling som nevnt i pkt. 2 bli illusorisk. F. eks. kan utlendingen ha revet ut viktige sider i passet før innsamlingen uten at dette blir oppdaget. Vi vil likevel sterkt understreke at selskapene bare skal kontrollere at dokumentene ikke er åpenbart falske. Dette mener vi er viktig da selskapene ikke er den rette instans for noen mer inngående kontroll.

Vi mener derimot at selskapene ikke skal kontrollere om passasjerene har gyldig visum. Visum skal i dag fremvises ved ankomst til Norge. Hvis kontrollen skal skje allerede ved ombordstigning, vil dette trolig medføre en innstramning i en allerede streng flyktingepolitikk. De som blir avvist av selskapene før ombordstigning på grunn av ugyldig/manglende visum vil ikke ha mulighet til å få sin sak vurdert av norske myndigheter. Formålet med bestemmelsen i §53 A mener vi må være å forhindre at utlendinger kommer til landet uten identifikasjonspapirer. Et gyldig visum vil ikke ha noen selvstendig betydning her.

Nr.2: Om å samle inn reisedokumenter ved ombordstigning.

JURK ser det slik at det er ønskelig med en innsamling av reisedokumenter for å forhindre at disse blir tilintetgjort før utlendingen kommer til passkontrollen. Manglende identifikasjonspapirer kompliserer vurderingen av utlendingens asylsøknad, og gjør det dessuten vanskelig med en tilbakesending av vedkommende. Ut ifra dette mener vi at en innsamling av dokumentene vil fremme likhet mellom de som kommer til landet for å søke politisk asyl. Det er ikke riktig at de som benytter seg av uærlige midler får en fortrinnsrett til opphold her i landet i forhold til de som opptrer på lovlig vis.

JURK vil sterkt presisere at vi ved vårt ønske om å fremme likhet mellom asylsøkende ikke dermed vil at dette skal føre til en innstramning av norsk flyktingepolitikk. Vi mener at norsk flyktingepolitikk er altfor streng som den er i dag, for eksempel sammenlignet med Sverige og Danmark.

Juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

2006 mar. 86

HØRINGSUTTALELSE

fra Juridisk Rådgivning for Kvinner
til

"Utkast til nye bestemmelser i påtaleinstruksen-
kontrollutvalg for saker mot embets- og tjeneste-
menn i politiet og påtalemyndigheten."

Med hilsen;
Juridisk Rådgivning for Kvinner

v/ Inger Lise Aasen, Kristin Cordt-Hansen,
Kari Hjelle og Gunn Janne Myrseth.

Utkast til nytt kapittel 33 i den nye påtaleinstruksen.

Det er positivt at man endelig tar kritikken fra saker mot tjeneste- og embedsmenn i politiet og påtalemyndigheten alvorlig. Slik situasjonen er i dag har man sett flere eksempler på at det kan føre til uheldige resultater at politiet selv tar seg av saker mot sine egne. Dette kan ofte sammenlignes med å la "bukken passe havresekken".

Den foreslåtte endringen vil imidlertid ikke resultere i så stor forandring fra nåværende ordning. JURK mener det er uheldig at nærpolitikamrene fortsatt skal få oppgaven med å etterforske disse sakene. Dette står ikke positivt uttalt i utkastet, men dagens praksis er slik og det er ingen ting som tyder på at politiet skal få en bedre kapasitet, slik at f.eks. politikammer i nord kan etterforske politikammer i sør.

JURK har et forslag til endring av § 7-2, 3. ledd. Denne endringen vil i alle fall medføre at en helt utenforstående har hovedansvaret for etterforskningen. Den vil og medføre at fornærmede, det vil si den som anmelder polititjenestemenn/embedsmenn, er sikret en mer rettferdig behandling. I tillegg vil nærpolitikamrene slippe unna det ubehagelige som ligger i det å etterforske kollegaer som man har hatt, har og vil komme til å samarbeide med. Endringen av § 7-2, 3. ledd siste setning: "Statsadvokaten skal peke ut tjeneste- og embedsmenn som uavhengig....."

Angående opprettelse av et kontrollutvalg.

Vi synes at "Kriposmodellen", eller noe lignende som gir etterforskningsmyndighet til et eget organ, ville være den beste løsning. Men tross alt synes vi at idéen om et utvalg som kan kontrollere politiets etterforskning og arbeidsmetoder, er et skritt i riktig retning. KONTrollutvalgets myndighet burde imidlertid etter vår oppfatning vært mer omfattende. Vi kunne tenkt oss at utvalget burde få myndighet til å kreve at en sak blir tatt opp til fornyet behandling. Dets myndighet nå begrenses til å anmode om fornyet behandling. Forslag til endring av § 33-4, 2. ledd: "Utvalget kan dessuten av eget tiltak gjøre statsadvokaten kjent med andre forhold som det har fått kunnskap om og kan kreve at det iverksettes etterforskning av forholdet."

Andre endringer i påtaleinstruksen.

Vi har ingen ting å anmerke til disse paragrafene utover tidligere nevnte forslag til endring av § 7-2, 3. ledd siste setning.

Oslo, 15. desember 1986

509-86

Til
Justisdepartementet

**NOU 1986:2 INNSTILLING TIL NY EKTESKAPSLOV -
HØRINGSUTTALELSE FRA JURK**

Vi takker for henvendelsen og tilliten JURK blir vist ved å bli benyttet som høringsinstans. JURK har satt ned et utvalg på 4 medarbeidere som har vurdert lovforslaget.

Vi vil med dette notatet gjøre rede for JURKs mening om innstilling til ekteskapslov del 1. Vi er i det vesentlige enig i utvalgets forslag, og går bare inn på de tingene vi synes er særlige viktige eller hvor vi mener at forslaget bør endres. Vi har valgt å knytte kommentarene til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget. Emner som er utelatt fra lovteksten har vi flettet inn der hvor de naturlig hører hjemme i en kronologisk rekkefølge.

§ 1-1 Ekteskapsalder

JURK er enig i at 18-års grensen beholdes.

Når det gjelder dispensasjonsadgangen mener vi at den nåværende praksisen er tilfredsstillende.

Foreldresamtykke

JURK er enige i at foreldrene i utgangspunktet må gi sitt samtykke for at brudefolk under 18 år skal kunne inngå

ekteskap. Det er samtidig viktig at fylkesmannen gis adgang til å se bort fra foreldrenes mening når det ikke finnes særlige grunner for at ekteskapet ikke skal bli inngått og det heller ikke finnes rimelig grunn til nektelse.

§ 1-4 Adopsjon

Adoptivsøsken bør stilles like med halvøsken, slik at dersom de ikke kjente til slektskapsforholdet (familieforholdet) da ekteskapet/samlivet ble inngått, kan godkjenning/tillatelse gis. De samme hensyn som begrunner regelen for halvøsken, gjør seg ikke mindre gjeldende her. De følelsesmessige motforestillinger for at disse adoptivsøskene gifter seg med hverandre er ikke sterkere enn for halvøsken. Ved ekteskap mellom adoptivsøsken vil heller ikke faren for uheldige arveegenskaper hos eventuelle barn komme inn.

Ekteskap mellom sinnsyke/åndssvake

Vi synes det er positivt at sinnsyke og åndssvake mennesker, som har sin rettslige handleevne i behold, nå gis mulighet til å få de samme rettigheter som andre. De unngår dermed å bli særbehandlet.

Ekteskap mellom homofile

JURK er skuffet over at utvalget overhodet ikke har nevnt homofiles situasjon i forbindelse med lovforslaget. Også homofile bør ha muligheten til å regulere samlivet i forhold til det offentlige, og det ville vært naturlig å ta opp dette spørsmålet i forbindelse med ny ekteskapslov.

§ 3-3 Kirkelig vigsel

JURK vil peke på det paradoks at et brudepar, hvor en eller begge ektefeller er fraskilt, kan risikere å bli avvist opptil flere ganger. De kan bli avvist i sin egen menighet fordi de er fraskilt og i nabomenigheten fordi de ikke tilhører denne menigheten.

Alternativ til mekling

Noen mekling for at partene skal komme sammen igjen ser JURK liten nytte av. Ønsker partene slik mekling kan de på eget initiativ oppsøke f.eks. familierådgivningskontor eller prest.

Vi mener at det bør opprettes et alternativ til mekling. Her må partene møte opp før de skriver under på separasjonspapirene. De skal kunne møte opp alene eller sammen. På dette kontoret skal man gå igjennom separasjonspapirene punkt for punkt. Det skal bli gitt en orientering om de praktiske konsekvensene av en separasjon/skilsmiss. Det bør bl.a. bli gitt en veiledning om barnefordeling, samværsrett, foreldreansvar og barnebidrag. Det skal også bli forklart hvordan boet skal fordeles. Hvordan avtaler om disse problemområdene kan komme i stand er det også viktig å gjøre partene klar over.

Det er ikke meningen at dette kontoret skal fungere som et rådgivningskontor. Partene skal bare få en generell orientering i forbindelse med utfyllingen av separasjonspapirene. Trenger ektefellene juridisk hjelp, f.eks. i forbindelse med skifteoppgjøret, kan de oppsøke advokat.

Denne tvungne orienteringen kan f.eks. foregå hos forliksrådet, fylkesmannen, familierådgivningskontoret eller studentrettshjelpsorganisasjoner.

§ 4-2 Separasjon eller betenkningstid

JURK er enige med utvalget i at separasjon beholdes framfor at det innføres en betenkningstid etter svenskt mønster. Vi begrunner dette med at vi synes det er viktig å beholde kravet om adskillelse. Denne tiden skal, som også utvalget har framhevet, være en prøvetid på hvordan det er å leve hver for seg. Separasjonstiden innebærer også en mulighet for partene til å tenke igjennom situasjonen i fred og ro, noe begge kan ha behov for. Betenkningstid har partene forhåpentligvis hatt før de ber om separasjon.

Samtidig mener JURK at det er behov for å liberalisere kravet om atskillelse. Partene bør ha mulighet til å

gjenoppta samlivet i perioder på inntil 1 måned av gangen uten å risikere at virkningen av separasjonen opphører. Separasjonstiden bør begynne å løpe fra formell bevilling foreligger selv om det tar en måned eller to før ektefellene faktisk flytter fra hverandre.

§ 4-3 Separasjonstiden

Vi har kommet fram til to forskjellige alternativ, og gruppen fordeler seg jevnt på begge:

Alternativ 1: Separasjonstiden skal være ett år uansett om partene er enige eller ikke i å skilles. Begrunnelsen er for det første at ektefellene vil ha behov for ett års separasjonstid for å få orden på sin egen og eventuelle barns situasjon før skilsmissen er endelig; boet skal deles, og omsorg- og samværsavtaler rundt barna skal avtales og innarbeides. For det andre vil dette alternativet ikke åpne for at den ene ektefellen presser den andre til å være "enig" i skilsmisse etter bare et halvt år. For tredje vil dette være en god retts teknisk regel.

Alternativ 2: Separasjonstiden skal i utgangspunktet være ett år, men dersom ektefellene er enige om å skilles og de ikke har barn under 18 år, skal separasjonstiden være seks måneder. For ektefeller som ikke har barn under 18 år kan ett års separasjonstid være unødig lenge, og det kan være en fordel at de ikke drar bruddet i langdrag.

Særskilte skilsmissegrunner

JURK er enig i at de særskilte skilsmissegrunnene skjæres ned til et minimum, slik at skyldprinsippet i det vesentlige faller bort. Når det gjelder grov mishandling synes vi det er riktig at adgangen til skilsmisse ved dom beholdes. Mishandling er en så grov krenkelse at ektefellen bør ha muligheten til å få skilsmisse uten forutgående separasjon.

Vennlig hilsen

JURK

Cecilie Due Merete Aaserud Trude Longva Kristin Robberstad